

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

לתרומות והנצחות:

הורביץ. בנק פאגי (52). סניף 183. חשבון 654248

[לתרומה בפייפל](#)

דף נ"ד

רב

ריש לקיש שאל את רבי יוחנן, מי הוא רב שהבאים מבבל

אומרים בשמו שמועות בכל שעה.

אמר לו רבי יוחנן, וכי אין אתה זכור מי הוא, והלא ראיתי

קודם שהלך לבבל, שהיה משמש את רבי יהודה הנשיא

ורבי חייא. והאלהים [=לשון שבועה], כל אותן שנים

ששימש אותו תלמיד בישיבה, אני שמשתי בעמידה, שהוא

היה יושב ואני עומד, שהיה חשוב ממני בתורה ובחסידות.

מיד פתח ריש לקיש ואמר, ברם זכור אותו האיש לטוב,

שאמרו שמועה מפיו. כלומר נזכר אני, וזכור הוא לטוב.

שמוטה ושחוטה

אם נמצאת הגרגרת שמוטה אחר השחיטה, ואין ידוע אם

קודם השחיטה נעקרה ממקומה, והיתה טרפה, או אחר

השחיטה נעקרה.

- יש אומרים, שהבהמה כשרה, כי אם נשמטה הגרגרת

קודם השחיטה, לא היתה נחתכת בשחיטה כדרכה, כי

היא שמוטה, ומאחר שנשחטה כרגיל, ודאי לא נעקרה

הגרגרת קודם השחיטה.

- ורבי יוחנן אמר, שאין זו ראייה, כי פעמים הגרגרת נראית

כמי שנחתכה כרגיל, אף על פי שהוא שמוטה, ולכן, יש

לחתוך אותה במקום אחר שהיא שמוטה בו, ולהשוות את

החיתוכים, ואם יהיו שווים, אף החיתוך הראשון נעשה

אחר השחיטה והרי זו טרפה.

ואמר רב נחמן, שכל זה, [שיש אומרים שכשרה, ורבי יוחנן

אומר כשרה על ידי בדיקה], כשלא החזיק בסימנים בשעת

השחיטה, אבל אם החזיק בהם בשעת השחיטה אף אם

היו שמוטים, הם נחתכים כאילו לא נעקרו, ואין

מחיתוכם שום ראייה שלא היו שמוטים.

טרפות שלא מנו חכמים אינן טרפות

בני ביתו של יוסף הצייד היכו חיות בגיד הנשה [בחיצים

או במקל] והיו מתות אחר כך מעצמן.

ורב פפא בר אבא הצייד הכה חיה בכליה [בחץ], והיתה

מתה אחר כך מעצמה.

ואמרו חכמים [רבי יהודה בן בתירא ורבי אבא], שמכל מקום

אין ללמוד מהמעשים הללו, שבדברים אלו הבהמות

נעשות טרפות, שאין לך אלא מה שמנו חכמים. והסיבה

שאלו אינן טרפות, כי לדברים אלו יש להן רפואה.

דברים שלא נזכרו באחד מהמשניות

המשנה בתחילת הפרק, המונה את מיני הטרפות, פותחת

במילים, "אלו טרפות בבהמות", ומשמע מזה, שדווקא

אותם המנויים בה, [וכן הלמדים מ"זה הכלל"], הם טרפות

ולא יותר. וכמו כן המשנה בדף זה, המונה את מיני

הכשרות, פותחת במילים, "ואלו כשרות בבהמה", ומשמע

מזה, שדווקא אותם המנויים בה [וכן הלמדים מ"זה

הכלל"], הם כשרות, ולא יותר.

ואם כן דבר שלא נזכר לא בזו ולא בזו, כגון בוקא דאטמא

דשף מדוכתיה הנזכר בדף מ"ב, ויתבאר שוב להלן, ואינו

נזכר באחת מהמשניות הללו. מהמשנה הראשונה משמע

שכשר, כי לא נמנה בין הטרפות. ומהמשנה השניה משמע

שהוא טרף, כי לא נמנה בין הכשרות.

ונחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש.

לדעת רבי יוחנן, המשנה הראשונה "אלו טרפות", היא

השנויה בדווקא, וכל שלא נזכר בה, הרי זה כשר. ולכן

בוקא דאטמא דשף מדוכתיה כשר.

שהיה מקום לומר, עניין זה למד מריבוי "זה הכלל" של משנת

אלו טרפות, כי דומה הוא לטרפות של אברים שניטלו, וכנגד זה

בא המיעוט, "אלו טרפות", ולא בוקא דאטמא. ומה ששנו גם

בסיפא "ואלו כשרות", לא למעט איזה דבר, אלא אגב הרישא

נשנה כן.

ולדעת ריש לקיש, המשנה השניה "ואלו כשרות", היא

השנויה בדווקא, וכל שלא נזכר בה, הרי זה טרף. ולכן

בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, טרף.

ומהריבוי "זה הכלל" של משנת אלו טרפות, לא היינו למדים

בוקא דאטמא, כי אינו דומה לא לטרפות של אברים שניקבו,

ולא לטרפות של אברים שנפסקו, ולא לטרפות של אברים

שניטלו, כי לא ניטל לגמרי, ולכן הוצרכו לשנות בסיפא, "ואלו

כשרות", לומר דווקא נטולות מעט של טחול וכליות שבסיפא,

כשרות, אבל בוקא דאטמא בכלל הטרפות.

בוקא דאטמא דשף מדוכתיה

כבר נתבאר בדף מ"ב, שבוקא דאטמא, היא עצם הירך,

שראשה ככדור, והוא נתון בתוך חור עצם המותן, כך שהוא יכול

לנוע בתוכו בזמן הזזת הירך, ואינו יוצא ממנו, ונחלקו חכמים

מה הדין אם שף מדוכתיה, כלומר שקפץ ממקומו.

לדעת רב מתנא, כשבוקא דאטמא קפץ ממקומו, הבהמה

טרפה.

ולדעת רבא, אין הבהמה טרפה בכך, **עד שיקרע הגיד שבה הבוקא דאטמא מחובר** לחור עצם המותן, והוא גיד קטן מאד.

ולהלכה, אין הבהמה טרפה בכך, **עד שירקיב אותו גיד**.

וזה אחד משב שמעתתא הנזכרים בדף מ"ב

בהמה שנקבה גרגרתה

כבר נתבאר בדף מ"ה, שבהמה שיש בה נקב בגרגרת [=הוא הקנה דרכו עובר האויר לריאות], פעמים היא נטרפת בכך, ופעמים אינה נטרפת, והדבר תלוי בשיעור הנקב. ושיעור זה ביארו רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, **שאם הנקב הוא עד כאיסור האיטלקי, הבהמה כשרה, ואם הנקב גדול יותר, הבהמה טרפה**.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדעת רב נחמן עד כאיסור האמור כאן, היינו עד איסור, ולא איסור בכלל, שאם הנקב כאיסור ממש, הבהמה טרפה.

ואמר זעירי לתלמידיו, אתם שלא ראיתם איסור האיטלקי מימיכם, אתן להם שיעור במטבע שאתם מכירים, והוא כדינר קורדינאה, כלומר כדינר הבא מהרי אררט, ששיעורו כפרוטות קטנות הנמצאות בין פרוטות של פומבדיתא.

וכן אמר רבי חנא פתוראה [=שולחני, שיש לפניו מטבעות הרבה לפרוט לאחרים], עלי היה עומד בר נפחא [=רבי יוחנן], וביקש ממני דינר קורדינאה, לשער בו נקב של גרגרת, אם היא טרפה או לא.

עמידת בעלי אומנויות בפני תלמידי חכמים

והוסיף רבי חנאה וסיפר, שכשעמד עליו רבי יוחנן, לבקש ממנו דינר קורדינאה, רצה לעמוד ממקומו לכבודו של רבי יוחנן, ולא הניחו רבי יוחנן לעמוד, שאמר לו, שב בני שב, אין בעלי אומנויות [העוסקים במלאכת אחרים] רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעסוקים במלאכתם. ורבי חנאה שולחני היה משתכר בשל אחרים למחצה, וצריך להזהר ולתת עיניו שם, ולהשתדל עם כל העוברים לשאול מה הם צריכים.

עמידת בעלי אומנויות בפני מביאי ביכורים

נתבאר, שאין בעלי אומנויות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעסוקין במלאכתם.

והקשו על כך ממשנה במסכת ביכורים, שם מבואר שכשהיו מביאי ביכורים מגיעים לירושלים, כל בעלי אומנויות עומדים מפניהם, ושואלים בשלומם ואומרים להם, אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום.

והשיב רבי יוחנן ואמר, שרק לכבוד מביאי ביכורים הם עומדים, מטעם מיוחד שיתבאר בעזה"י בסמוך, אך לכבוד תלמידי חכמים, אין בעלי אומנויות עומדים ממלאכתם.

ולדברי רב יוסי יוסי בר אבין, הטעם לכך שעומדים מפני מביאי ביכורים, משום שחביבה מצווה בשעתה, שכך אמר, בא וראה כמה חביבה מצווה בשעתה, [כלומר צריכים אנו לחבבה באותה שעה], שהרי מפני מביאי ביכורים עומדים, ומפני תלמידי חכמים אין עומדים.

אך הקשו על דבריו ואמרו, שאפשר שטעם מיוחד יש לכך שבעלי אומנויות עומדים מפני מביאי ביכורים, והוא, כדי שלא תהא נמצא מכשילם לעתיד לבא, שאם לא יראו להם פנים צהובים ודרך כבוד, לא ירגילו לבא מפני הטורח.

כסלע כיתר מסלע

כבר נתבאר בדף מ"ה, שגולגולת של מת מטמאה באוהל כשהיא שלמה, אבל אם חסר בה כשיעור שאם יתחסר כן מגולגולת של אדם חי הוא ימות, אינה מטמאה באוהל, והוא כשיעור מלא מקדח של רופאים.

ובדף מ"ב אמר רב יהודה אמר רב שכן הוא השיעור לעניין טרפה שאם חסרה הגולגולת שיעור כזה הבהמה טרפה ואם חסרה פחות משיעור זה הבהמה כשרה.

ובמסכת בכורות אמרו, ששיעור חסרון של גולגולת, שאם ינטל מן החי ימות, הוא כסלע.

ואמר על זה רב נחמן, שאם היה החסרון כשיעור סלע מצומצם, הבהמה טרפה, כמו אם היה בה חסרון של יותר מסלע, שכשהכשירו בהמה שיש בה חסרון בגולגולת עד סלע, היינו עד סלע, ולא סלע בכלל.

כאיסור כיתר מאיסור

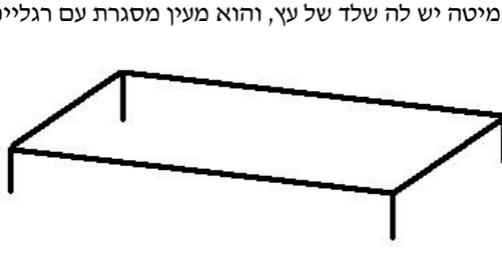
לעיל נתבאר, שבהמה שיש בה נקב בגרגרת כשרה אם הנקב הוא עד כשיעור איסור האיטלקי.

ואמר על זה רב נחמן, שאם היה הנקב כשיעור איסור מצומצם, הבהמה טרפה, כמו אם היה בה נקב גדול מאיסור, שכשהכשירו בהמה שיש בה נקב בגרגרת עד איסור, היינו עד איסור, ולא איסור בכלל.

ומדבריו אלו של רב נחמן למדנו, שלדעתו, כשאמרו חכמים באיזה עניין "עד שיעור מסוים", כמו לעניין הכשר בהמה שיש בה נקב בגרגרת, שאמרו בה "עד כאיסור", הכוונה "עד ולא עד בכלל", שהשיעור האמור עצמו אינו בכלל. ולהלן יתבאר בעזה"י אם נדחו דבריו או לא. וכן יתבאר אם לדעתו בכל מקום "עד ולא עד בכלל" או רק במקום כמו כאן, שבכך הדבר להחמיר.

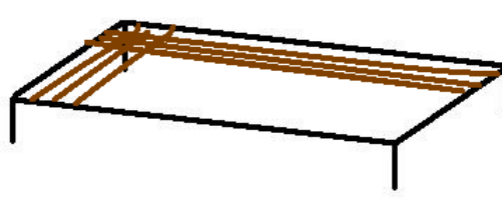
חבל היוצא מן המטה

המיטה יש לה שלד של עץ, והוא מעין מסגרת עם רגליים.

ותוך המשגרת אין נותנים לוח עץ, אלא מעבירים שם חבל

שתי וערב, עליו יתנו מוכין ודברים רכים לשכב עליהם.

ושנינו במסכת כלים, שאם נשאר מאותו חבל יוצא מהמיטה אחר שנסתגרה כולה, עד חמישה טפחים, מאחר שאותו חבל הנשאר הוא מועט, ואינו ראוי לכלום לצורך המיטה, אינו נחשב חלק מהמיטה, ואם נטמאת המיטה, החבל היוצא טהור.

וכשנשתייר מאותו חבל יותר מכך עד עשרה טפחים, הוא ראוי לתשמיש עם אותה מיטה, שהיו רגילים לקשור את קרבן פסח למיטה זכר לפסח, ולפיכך כל עשרה טפחים שלו טמאים עם המיטה, כאילו הם חלק מהמיטה.

והיתר על עשרה טפחים, טהור, כי הוא ארוך יותר מדאי, ועומד ליקצץ, ואינו חלק מהמיטה. ורק מה שנחשב כחלק מהמיטה טמא אגב המיטה כי המיטה נחשבת כלי לקבל טומאה, אבל חבל בפני עצמו לא מקבל טומאה, שאין טומאת בגדים את בטווי וארוג וחבל אינו טווי וארוג.

ורבא היה סבור, ששני השיעורים האמורים כאן, עד חמישה טפחים טהור, ועד עשרה טפחים טמא, עד ועד בכלל, שחמישה עצמו טהור כפחות מחמישה, ועשרה עצמו טמא כפחות מעשרה, ולפיכך הקשה מכאן על רב נחמן, שהיה אומר עד ולא עד בכלל. אך רב נחמן השיב לו,

שגם בשיעורים הללו, אפשר שעד ולא עד בכלל, שחמישה עצמו טמא כיותר מחמישה, ועשרה עצמו טהור כיותר מעשרה.

אמנם בברייתא בסוף הסוגיה מבואר, שיש חילוק בין שני השיעורים הללו, חמישה טפחים עצמו טמא, כיותר מחמישה, ונמצא שכשאמרו עד חמישה טהור, עד ולא עד בכלל. ועשרה טפחים עצמו טמא, כפחות מעשרה, ונמצא שכשאמרו בו עד עשרה טמא, עד ועד בכלל. והטעם לזה יבואר בעז"ה בסוף הסוגיה.

כלי חרס המקבלים טומאה

כלי חרס, נחשבים כלים לקבל טומאה, אם כשהם עומדים על בסיסם, בלא צורך לסמוך אותם שלא יפלו, יש בהם מקום לקבל משקה בשיעור מסוים שיתבאר בעז"ה בסמוך.

וכן הדין אם נשברו כלי חרס ונשאר מהם רק קרקרותיהם, כלומר השוליים [=התחתית] ומעט מהדפנות סביב, נחשבים הם כלי לקבל טמא, אם באותו חלק הנשאר, כשהוא עומד על בסיסו בלא צורך לסמוך אותו, שלא יפול, יש מקום לקבל משקה בשיעור הנ"ל.

וכן דין הדפנות של שברי הכלים הללו, נחשבות הן כלי לקבל טומאה, אם כשהדופן מונחת על צידה כמו שהיא שבורה, בלא צורך לסמוך אותה שלא תיפול, יש בה מקום לקבל משקה בשיעור הנ"ל.

ומבואר בברייתא שיש חילוק בדין זה בין כלי חרס לפי גודלם:

כלי חרס קטנים, שכלי קיבול שלהם כשהוא שלם, פחות מלוג, מקבלים טומאה, כל זמן שיש בהם מקום לשמן, כדי סיכת קטן.

וכלי חרס גדולים מהם, שכלי קיבול שלהם כשהוא שלם, יש בו יותר מלוג ועד סאה [=24 לוג], מקבלים טומאה, כל זמן שיש בהם מקום כדי רביעית הלוג שמן.

וכלי חרס גדולים מהם, שכלי קיבול שלהם כשהוא שלם, יש בו יותר מסאה ועד שני סאים, מקבלים טומאה, כל זמן שיש בהם מקום כדי חצי לוג שמן.

וכלי חרס גדולים מהם, שכלי קיבול שלהם כשהוא שלם, יש בו יותר משני סאים, מקבלים טומאה, כל זמן שיש בהם מקום כדי לוג שלם.

ומתחילה היה נראה לבעל הגמרא, שכל השיעורים האמורים כאן, עד לוג, עד סאה, עד סאתים, כולם עד ועד בכלל. וכלי שמקבל לוג, דינו ככלי המקבל פחות מלוג, ומקבל טומאה בשיעור של סיכת קטן. וכלי שמקבל סאה, דינו ככלי המקבל פחות מסאה, ומקבל טומאה בשיעור של רביעית הלוג. וכלי שמקבל שני סאין, דינו ככלי המקבל פחות משני סאין, ומקבל טומאה בשיעור של חצי הלוג. ולפיכך הקשה מכאן על רב נחמן, שהיה אומר בכל מקום "עד ולא עד בכלל".

ודחו זאת ואמרו שגם בשיעורים הללו, עד ולא עד בכלל. וכלי שמקבל לוג, דינו ככלי המקבל יותר מלוג, ומקבל טומאה בשיעור של רביעית הלוג. וכלי שמקבל סאה דינו ככלי המקבל יותר מסאה, ומקבל טומאה בשיעור של חצי לוג. וכלי שמקבל שני סאין דינו ככלי המקבל יותר משני סאין, ומקבל טומאה בשיעור של לוג שלם.

דף נ"ה

אולם אי אפשר לומר כן, כי ברייתא מפורשת היא, "לוג כלמטה, סאה כלמטה, וסאתים כלמטה", כלומר כשאמרו בכל השיעורים הללו עד לוג עד סאה עד סאתים, עד ועד בכלל, והשיעור האמור לוג סאה וסאתים, הוא בכלל, ודינו כמו פחות מהשיעור האמור.

ומסקנת הגמרא, שבאמת אין בדבר זה כלל קבוע, לומר, בכל מקום שאמרו חכמים "עד שיעור כלשהו", תמיד הכוונה עד ועד בכלל, או תמיד הכוונה עד ולא עד בכלל, אלא בכל מקום השיעור עצמו נידון לחומרא.

ולכן לעניין בהמה שיש בה נקב בגרירת, שאמרו חכמים שהיא כשרה אם הנקב הוא עד כשיעור איסור האיטלקי, אמר רב נחמן שאם הנקב הוא כשיעור איסור בדיוק, הבהמה טרפה, שכשאמרו בזה עד איסור להקל ולהכשיר, עד ולא עד בכלל, ושיעור איסור עצמו טרפה להחמיר.

אבל לעניין טומאת כלי חרס, כשאמרו בכל אחד מהכלים

עד שיעור פלוני טמא, הדבר אמור לחומרא, כלומר עד

ועד בכלל, וגם השיעור עצמו טמא.

וכן אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, כל שיעורי חכמים להחמיר, חוץ מכגריס של כתמים להקל. שאמרו חכמים במסכת נידה שאשה שראתה כתם דם בבגדה כשיעור גריס טמאה שמא דם נידה הוא ובזה בלבד הקלו לומר שאם היה הדם כשיעור גריס ממש טהורה שאנו אומרים דם מאכולת הוא ורק אם היה הכתם ביותר מגריס היא טמאה.

וכן נראה ממה ששינינו לעניין חבל היוצא מהמיטה, שכלפי מה שאמרו "עד חמישה טהור", עד ולא עד בכלל, וחמישה עצמו טמא. וכלפי מה שאמרו עד עשרה טמא, עד ועד בכלל ועשרה עצמו גם כן טמא.

גרגרת שנסדקה לאורכה

כבר נתבאר בדף מ"ה, שאם נסדקה הגרגרת [=קנה] לרוחבה, מתוך שהריאה אותה מושכת למטה והצואר למעלה, אין הסדק חוזר ומתחבר, אלא הולך וניתק, ולכן הבהמה טרפה. אבל כשהסדק הוא לאורך הגרגרת, כשהצואר מושך למעלה, והריאה למטה, הקנה מתכווץ, והסדק שיש בו לאורכו מתחבר ומתרפא, ולפיכך בסדק קטן שיש לאורך הקנה, אין הבהמה טרפה אלא בסדק גדול מאוד.

לדעת רב, די שתשאר חוליא אחת למעלה בשלמות, וחוליא אחת למטה בשלמות, כדי שלא תהא טרפה.

ולדעת רבי יוחנן ורבי יונתן, אפילו לא נשתייר בקנה היקף שאינו סדוק, אלא משהו למעלה, ומשהו למטה, כשרה.

נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח

כבר נתבאר בדף מ"ב, שאם ניקב הקרום של המוח, הבהמה טרפה. וכנגד זה מבואר במשנתנו, שכן הוא דווקא אם ניקב הקרום של המוח, אבל אם נפחתה הגולגולת, ולא ניקב הקרום הפנימי של המוח, הבהמה כשרה.

ניקב הלב ולא לבית חללו

כבר נתבאר בדף מ"ב, שאם ניקב הלב לבית חללו הבהמה טרפה. וכנגד זה מבואר במשנתנו, שאם ניקב הלב ולא לבית חללו הבהמה כשרה.

נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה

כבר נתבאר בדף מ"ב, שאם נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, הבהמה טרפה. וכנגד זה מבואר במשנתנו, שאם נשברה השדרה, ולא נפסק החוט שלה, הבהמה כשרה.

נטולת הכבד

כבר נתבאר בדף מ"ג, שלדעת התנא של המשנה בתחילת הפרק, הבהמה נעשית טרפה בנטילת הכבד, רק אם ניטל כולו, אבל אם נשאר ממנו אפילו מעט, הבהמה כשרה.

ולדעת התנא של משנתנו, לא די בכך שישאר מעט מהכבד, וכל שלא נשאר ממנו כזית, הבהמה טרפה, ורק כשנשתייר ממנו כזית, הבהמה כשרה.

ועיי' מה שנכתב בזה לעיל בדף מ"ו.

המסס ובית הכוסות שניקבו

בית הכוסות, מקומו בקדמת הכרס, ושפת דופנו כפולה, שיש שם שתי דפנות אדוקות זו בזו, ומחוברות בשומן. וההמסס סמוך לו.

וכבר נתבאר בדף נ', שכשהיה בבית הכוסות נקב גמור, מתוכו לחוץ, [כגון שנקבו שתי הדפנות של בית הכוסות, שלא לצד ההמסס, אלא כלפי חוץ], הרי זו טרפה.

אבל כשניקב רק דופן אחד של בית הכוסות, או שניקבו שתי הדפנות לצד ההמסס, והיה הנקב מפולש מזה לזה, ולא כלפי חוץ, הבהמה כשרה.

ניטל הטחול או ניקב

מבואר במשנתנו, שבהמה שניטל הטחול שלה, לא נעשית בכך טרפה, אלא כשרה היא.

ואמר רב עזירא משמו של רבא, שכן הדין כשניטל הטחול כולו, אבל אם הטחול קיים, ורק נעשה בו נקב, הבהמה טרפה. [וכבר נזכר דין זה בדף מ"ב].

ואמר רבי נחוניא, שאלתי את כל מורי הוראות של טרפה [=טרופאי] שבארץ ישראל [=מערבא] ואמרו לי שאין הלכה כדברי רב עזירא, שבכל נקב שבטחול הבהמה טרפה, אלא חילוק יש בדבר. אם ניקב הטחול בקולשיה, כלומר במקום הדק שבו, הבהמה כשרה בכל אופן. וכשניקב בסומכיה, כלומר במקום עבה שבו, אם לא היה הנקב מפולש לחוץ, ונשאר בעובי הדופן כעובי דינר זהב, גם כן הבהמה כשרה. ורק כשניקב במקום העבה, ולא נשאר כעובי דינר זהב מעובי הדופן, הבהמה טרפה.

חתך מעובר שבמעיי הבהמה

כלל בידינו, שעובר של בהמה הנמצא במעי אימו, כל זמן שהוא במעיה, ניתן לאכילה בשחיטת האם, ואינו צריך שחיטה לעצמו.

ומבואר בברייתא, שאם קודם שחיטת האם חתך אבר מהעובר שבמעיה, והניח את האבר חתוך בתוך מעיה, ואחר כך שחט את האם, כשם שהעובר עצמו ניתן לאכילה בשחיטת האם, כך אותו אבר שכבר נחתך מהעובר, ניתן לאכילה בשחיטת האם. והטעם לכך יתבאר בעזה"י בדף ס"ט.

חתך אבר ממעי הבהמה

עוד מבואר בברייתא הנ"ל, שדווקא אברים של עובר, שחתכם ממנו קודם שחיטת האם, כל זמן שהם במעי האם, ניתרים לאכילה בשחיטת האם. אבל **חתך אברים של הבהמה עצמה קודם השחיטה**, כגון שחתך טחול או כליות שבמעיה, והניחם שם במעיה, מאחר שנחתכו ממנה אינם נחשבים חלק ממנה, **ומשעה שנחתכו הם נידונים כאבר מן החי, ואינם ניתרים בשחיטה, אף על פי שהם עדיין במעיה.**

ומשמע מהברייתא הזו, שהטחול והכליות החתוכים, הם דווקא אינם מותרים בשחיטת האם, אבל האם עצמה מותרת בשחיטתה, ואינה טריפה, אף על פי שנחתכו ממנה הטחול והכליות.

והיה נראה שכן הדין גם כשלא נחתכו לגמרי, אלא גם כשנחתך חלק מהטחול והכליות, שבכך הם נחשבים כנקובים, ואם כן, הקשה רבי יוסי בר אבין או רבי יוסי בר זבידא, זה שלא כמבואר במשנתנו, שאם ניטל הטחול הבהמה כשרה.

- ותירצו, שבאמת לא רק הטחול והכליות אסורים, אלא כל הבהמה אסורה, והסיבה שנקטה הברייתא דין הטחול וכליות, משום הרישא, המדברת בטחול וכליות החתוכים של עובר, שהם מותרים, וכנגד זה מבואר בסיפא, שהטחול והכליות החתוכים של הבהמה עצמה, אסורים, והוא הדין לכל הבהמה.

- ועוד תירצו שהברייתא מדברת בטחול שנחתך כולו, כמו במשנתנו, ולכן הבהמה עצמה מותרת, ואין זה כטחול שניקב שהבהמה טריפה.

ניטלו הכליות או לקו

מבואר במשנתנו, שבהמה שניטלו הכליות שלה, לא נעשית בכך טרפה, אלא **כשרה** היא.

ואמר רכיש בר פפא משמו של רב, שכן הדין כשניטלו הכליות לגמרי, אבל אם הכליות קיימות והן לקויות, [כגון שהן מלאות מוגלה], **ואפילו כליה אחת בלבד לקויה**, הבהמה **טרפה**. וביארו במערבא, שדין זה אמור כשמגיע הליקוי למקום החרץ, שהגידים מעורים שם, שהוא אמצע הכליה.

ואמר רבי נחוניא, שאלתי את כל מורי הוראות טרפה [=טרופאי] שבארץ ישראל [=מערבא], ואמרו לי, שהלכה כדברי רכיש בר פפא.

כל הפוסל בריאה כשר בכליה

אמרו במערבא כלל זה, כל דבר הפוסל בריאה כשר בכוליא, כלומר, כל דבר שעושה את הבהמה טרפה, אם נמצא בריאה, אם ימצא בכליה, אינו עושה את הבהמה טרפה. שהרי אם נמצא נקב בריאה, הבהמה טרפה, ואם נמצא נקב בכליה, הבהמה כשרה.

סברא בענייני טרפות

נתבאר, שכל דבר שעושה את הבהמה טרפה, אם נמצא בריאה, אינו עושה את הבהמה טרפה, אם ימצא בכליה.

ולמדו מכאן בעלי הגמרא, שאם הפסול בריאה אינו פסול בכליה, כל שכן שכל הכשר בריאה כשר בכליה, כלומר, כל דבר שאינו עושה את הבהמה טרפה, אם נמצא בריאה, אינו עושה את הבהמה טרפה, אם ימצא בכליה.

אך רבי תנחומא דחה את הכלל האחרון, כי מצינו דבר שכשר בריאה ופסול בכליה, כגון מוגלה, שאם נמצאת מוגלה בריאה, הבהמה כשרה, ואם נמצא מוגלה בכליה, הבהמה טרפה. וכן מצינו שמים זכים כשרים כאן וכאן.

והסכים עימו רב אשי, שאמר, אין אומרים בטרפות זו דומה לזו, כלומר אין לעשות בהלכות טרפות דמיון כבנין אב, ולא קל וחומר, לומר אם הפסול בזה כשר בזה, כל שכן שהכשר בזה כשר בזה, **שאין לך אלא מה שאמרו בפירוש, ואין כאן מקום לסברא**, שיש אבר שדבר זה קשה לו, ודבר אחר אינו קשה לו, ולאבר אחר יהיו הדברים בחילוף. וראיה לדבר, שהרי חותכה מכאן, ומתה, חותכה מכאן, וחיה, כלומר בחיתוך סימנים או גיד הצואר שהם דבר קל הבהמה מתה ובחיתוך כל הכתף שהוא אבר שלם היא חיה, ואין כאן מקום לסברא.

מים זכים

נתבאר, שאם נמצאו מים זכים בריאה או בכליות, הבהמה כשרה. וביארו, שהכוונה למים זכים **שהם צלולים ואינם מסריחים**, אז הבהמה **כשרה**. אבל אם היו המים עכורים או מסריחים, הבהמה טרפה.

כליה שהצטמקה

אם הצטמקה הכליה של הבהמה מאליה, מחמת חולי, הבהמה **כשרה**, ובתנאי שלא הצטמקה יותר מדאי.

בבהמה דקה, עד שתצטמק ותהיה כפול. ובבהמה גסה, עד שתצטמק ותהיה כענבה בינונית.

ניטל לחי התחתון

בהמה שניטל ממנה הלחי התחתון מעל הבשר, והסימנים מחוברים בבשר, **כשרה** היא, ואינה נעשית בכך טריפה.

וכל זה כשניתן להאכיל אותה על ידי הלעטה והמראה, שכך היא יכולה לחיות. אבל כשלא ניתן להאכיל אותה באחת מהדרכים ולא תוכל לחיות היא טרפה.

ניטל האם שלה

בהמה נקבה שניטל ה**רחם** שלה, הוא האבר שהוולד מונח בתוכו, **כשרה** היא ולא נעשית בכך טרפה. **ובשלושה שמות נקרא אבר זה במסכתנו, במקום אחד הוא נקרא האם שלה, ובמקום אחד הוא נקרא טרפחת, ובמקום אחד הוא נקרא שלפוחית.**

חרותה

בהמה חרותה, היא בהמה שיבשה ריאה שלה, ונעשית קשה כחריות של דקל, ודבר זה יארע לבהמה על ידי פחד שבא לה.

אם בא הדבר על ידי רעמים וברקים [=חרותה בידי שמים] דרך הריאה לחזור ולהירפא, והבהמה כשרה.

ואם בא הדבר על ידי אדם שהפחיד אותה [=חרותה בידי אדם] אין דרך הריאה לחזור ולהירפא, והבהמה טרפה. ולדעת רבי שמעון בן אלעזר, כן הדין אם בא הדבר על ידי שאר בריות, כגון שאגת אריה וקול שחל, הבהמה טרפה.

ומעשה ברבה בר בר חנה, שהיה מהלך במדבר, ומצא אילים שיבשה ריאה שלהם, ובא ושאל בבית המדרש, היאך יוכל לדעת כיצד ארע לבהמות הללו דבר זה, שנעשו חרותות. והשיבו לו שכך יבדוק:

בקיץ יביא כלי חרס לבנים, [וי"מ כל כלי חרס], וימלא אותם במים קרים, ויניח בהם את הריאה מעת לעת. אם תחזור להיות רכה כבתחילה, בידי שמים היתה חרותה, וכשרה היא, ואם לאו, בידי אדם נעשית חרותה, והיא טרפה.

ובחורף יביא כלי חרס שחורים, [שאינם מניחים למים שבהם להתקרר יותר מדאי. וי"מ שיביא כלי נחושת], וימלא אותם במים פושרים, ויניח בהם את הריאה מעת לעת. אם תחזור להיות רכה כבתחילה, בידי שמים היתה חרותה, וכשרה היא, ואם לאו, בידי אדם נעשית חרותה, והיא טרפה.

גלודה

בהמה גלודה היא בהמה שניטל עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה ולא נשאר ממנו כלום.

ומבואר במשנתנו שלדעת רבי מאיר הגלודה כשרה. ולדעת חכמים הגלודה טרפה.

ושנינו בברייתא, שכבר העיד אלעזר ספרא ויוחנן בן גודגדא על הגלודה שפסולה כדברי חכמים. וכמו כן כבר העיד רבי אושעיא בנו של רבי יהודה הבשם [מוכר בשמים] לפני רבי עקיבא משום רבי טרפון על הגלודה שפסולה.

ולדברי רבי שמעון בן אלעזר, חזר בו רבי מאיר מדבריו הראשונים, והודה לדברי חכמים שהגלודה טרפה.

וכל זה כשנפשט כל עורה של הבהמה ממנה, ולא נשאר ממנו כלום, אבל אם נשתייר עליה מעורה כשיעור סלע, על ידי אותו מעט היא מעלה ארוכה, ואינה טרפה.

- לדברי רב יהודה אמר שמואל, צריך שיהיה אותו עור בשיעור סלע על פני השדרה כולה. ומתחילה נסתפקו בדבריו, האם הכוונה לשיור עור על פני כל השדרה, ואפילו הוא צר מאד, ובלבד שמצטרף כולו יחד לשיעור סלע, או הכוונה שיהיה לכל אורך השדרה רוחב סלע. ורבי נהוראי פירש משמו של שמואל, שצריך שיהיה עור ברוחב סלע לאורך כל השדרה.

- ולדברי רבה בר בר חנה, צריך שיהיה עור כשיעור סלע בראשי הפרקים, כלומר בכל פרקי החוליות ועצמות השוק והירך.

- ולדברי רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי, צריך שיהיה עור כשיעור סלע במקום טיבורו.

והנה לפי שלוש הדעות הללו, כשאמרו שצריך שישאר מעור הבהמה כסלע, הכוונה שישאר כסלע במקומות מסוימים דווקא, כגון בשדרה או בראשי פרקים או במקום טיבורו. ונסתפק רבי ינאי ברבי ישמעאל, האם כן הוא גם לחומרא, שהכל תלוי במקומות אלו, ואם כל העור קיים, ושם לבד נפשט העור, הבהמה נידונית כגלודה וטרפה. או שרק להקל נאמר, שדי אם נשאר עור במקומות אלו כסלע, אבל נשאר הרבה מהעור, אף בשאר מקומות, אינה גלודה. ולא נפשט הספק הזה בגמרא.

- ולדברי רב, אם נשאר כסלע מעור הבהמה בכל מקום בגופה, היא מעלה הארוכה, וכשרה היא, ולא רק כשנשאר כן באחד מהמקומות הנזכרים לעיל. ובלבד שיהיה העור במקומות הרכים שבגופה, להוציא עור בית הפרסות מן הארכובה [=ברך] ולמטה, ששם הוא עור קשה, ואם נשאר רק שם, אינו מעלה ארוכה, ואינו מציל והבהמה טרפה.

- ולדברי רבי יוחנן, אם נשאר כסלע מעור הבהמה בכל מקום בגופה, היא מעלה הארוכה, וכשרה היא, ואפילו אם נשאר עור כסלע מעור בית הפרסות מן הארכובה [=ברך] ולמטה, ששם הוא עור קשה, מעלה ארוכה, ומציל והבהמה אינה טרפה.

מי האומר שעור בית הפרסות נחשב עור

רב אסי שאל מרבי יוחנן את הדין הנ"ל, האם גלודה שנשאר בה כסלע בעור בית הפרסות בלבד, כשרה, כי גם עור זה מציל עליה, או לא. והשיב לו רבי יוחנן כדבריו לעיל, שגם כסלע עור בית הפרסות מציל והבהמה כשרה.

חזר רב אסי והקשה לרבי יוחנן, למדתנו רבינו, כלומר למדנו במשנה בפרק העור והרוטב (לקמן דף קכ"ב) לעניין דברים שבשרם לבד מטמא ולא עורם, שיש חלקים בעור הנחשבים כבשר, ומטמאים כבשר, ואחד מהם הוא עור בית הפרסות, ואם כן, אין להחשיב את עור בית הפרסות כעור אלא כבשר, ולמה יציל על הגלודה.

השיב לו רבי יוחנן, אל תקניטני מאותה משנה, שבלשון יחיד אני שונה אותה, כלומר משנה זו דעת יחיד היא, שהיא כדעת רבי שמעון, וחכמים חולקים על כך ואומרים שעור בית הפרסות נחשב עור ולא בשר, [ורק עור האליה נחשב כבשר], כמבואר ממחלוקתם לעניין מחשבת פסול להלן, והלכה כחכמים, ולכן עור זה מציל על הגלודה.

מחשבת חוץ למקומו

קרוב ששחטו אותו על מנת שיאכל בשרו מחוץ למקום

המותר לכך, נכגון ששחט קדשי קדשים על מנת שיאכל הבשר חוץ לעזרה], או ששחטו אותו על מנת להקטיר את האימורים [=חלק הבשר הקרב על המזבח] מחוץ למקום הראוי לכך, במחשבה זו נפסל הקרבן מיד, גם אם לבסוף יאכל הבשר ויוקטרו האימורים במקום הראוי לכך, ומכל מקום אף על פי שהקרבן פסול, האוכל מבשר הקרבן הפסול הזה, אינו ענוש על כך כרת.

מחשבת חוץ לזמנו

קרבן ששחטו אותו על מנת שיאכל בשרו לאחר הזמן הראוי לאכילתו, [כגון ששחט קדשי קדשים על מנת שיאכל הבשר למחר], או ששחטו אותו על מנת להקטיר את האימורים [=חלק הבשר הקרב על המזבח] לאחר הזמן הראוי לכך, במחשבה זו נעשה הקרבן פיגול מיד, גם אם לבסוף יאכל הבשר ויוקטרו האימורים במקום הראוי לכך, והאוכל מבשר הקרבן הפיגול הזה, ענוש על כך כרת.

מחשבת פסול ופיגול בעור

נתבאר, שאם שחטו את הקרבן על מנת שיאכל הבשר חוץ לזמנו או חוץ למקומו, הקרבן פסול או פיגול. אמנם כל זה כששחטו אותו לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו מבשרו הראוי לאכילה, אבל אם שחטו אותו על מנת לאכול את קרניו או פרסותיו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, לא נפסל בכך, כי דברים אלו אינם נחשבים בשר נאכל.

ולדעת תנא קמא בברייתא, העור שתחת האליה [=זנב], מאחר שהוא רך, הרי זה נידון כבשר, ואם נשחט קרבן על מנת לאכול את העור הזה חוץ למקומו או חוץ לזמנו, הקרבן נפסל ומתפגל.

ולדברי אליעזר בן יהודה איש כפר איבליים משום רבי יעקב, וכן לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכוס משום רבי שמעון, גם עור בית הפרסות, ועור הראש של עגל הרך, ועור בית הבושת [=בית הרחם של נקבה], דינם כעור של תחת האליה, שכל אלו דינם כבשר, ואם נשחט קרבן על מנת לאכול את אחד העורות הזה חוץ למקומו או חוץ לזמנו, הקרבן נפסל ומתפגל.

דף נ"ו

טריפות שבעוף

כל הדברים שאם ארעו בבהמה, היא נעשית טריפה על ידם, כמו כן אם ארעו בעוף, העוף נעשה טריפה על ידם. ומכל מקום, מקצת מטריפות אלו נשנו בפירוש גם לגבי עופות, משום חידוש או טעם שיש בהן, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת

עוף שנמצא בו נקב בוושט או שנפסקה בו הגרגרת [=קנה] הרי זה טריפה. ואף על פי שהדבר כבר מפורש בטריפות של בהמה, [נקובת הוושט בדף מ"ג, ופסוקת הגרגרת בדף מ"ד], וכל שהוא טרפה בבהמה טרפה גם בעופות, בכל זאת הוצרכה משנתנו ללמד בפירוש לעניין עוף שפסוקת הגרגרת טרפה. כי היה מקום לומר, מאחר שחיותו של עוף קלה, שהרי שחיטתו בסימן אחד, שלא כבהמה ששחיטתה בשני סימנים, כמו כן יהא העוף טרפה אפילו בנקב קל בגרגרת, לפיכך שנו, שאין הדבר כן, ואינו נעשה טרפה אלא כשנפסקה הגרגרת, כדין הבהמה. ואגב ששנו בעוף פסוקת הגרגרת, שנו בו גם נקובת הוושט, אף על פי שבזה אין חידוש, כי רגילים לשנותם יחד.

הכתה חולדה על ראשה

עוף שנשכה אותו חולדה בראשו, אם היה הדבר כנגד מקום שהנקב שבקרום המוח שבראשו עושה אותו טרפה, אף על פי שלא נשבר העצם, נעשה טרפה בנשיכה זו, כי יש לחוש שניקב הקרום.

ולדברי רב ושמואל ולוי, יש לדבר זה בדיקה, מכניס אצבעו לתוך פיו של העוף, ודוחק האצבע כלפי מעלה, ודוחק המוח, אם המוח מבצבץ ויוצא מבחוץ, יש לחוש שהיה שם נקב, דרכו המוח מבצבץ, והעוף טרפה. ואם לאו, העוף כשר.

והנה לדעת האומרים (בדף מ"ה), שנקובה טרפה רק כשניקב הקרום העליון והתחתון, ויש נקב מפולש מתוך המוח חוצה לו, בדיקה זו ראויה, שכן על ידי בדיקה זו נראה שיש נקב גמור.

ומכל מקום, גם לדעת האומרים (שם), שנקובה טרפה גם כשניקב הקרום העליון לבדו, והקרום התחתון שלם, ניתן לסמוך על הבדיקה הזו, כי מאחר שהבודק לוחץ את המוח כלפי מעלה, אם היה נקב אפילו בקרום העליון לבדו, מחמת הלחץ, היה נעשה נקב גם בקרום התחתון, שהוא רך, והיה המוח מבצבץ למעלה, ואם אינו מבצבץ, בוודאי לא היה נקב כלל.

ומתחילה אמר זעירי, שאין בדיקה זו מועילה לברר אם ניקב הקרום על ידי נשיכת חולדה, מפני ששניה דקות, וביאר רב אושעיא, שאם היו דקות בלבד, היתה הבדיקה מועילה, כי אף על פי שהנקב דק מאד, מאחר שהוא נקב ישר, אי אפשר שלא יבצבץ המוח מעט, אבל הסיבה שהבדיקה אינה מועילה לנשיכת חולדה כי שיניה דקות וגם עקומות ונוקבות באלכסון, וכשהמוח נדחף למעלה, העצם סותמו, ועומד כנגדו, שנקב העצם אינו כנגד נקב הקרום.

אך לאחר זמן, כשעלה זעירי מבבל לנהרדעא, חזר בו, ושלה להם, דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי, ברם כך אמרו משמו של רבי שמעון בן לקיש, בודקים לחולדה ביד, כלומר כאופן המבואר לעיל בדברי רב ושמואל ולוי, על ידי הכנסת אצבע לפי העוף ולחיצת המוח כלפי מעלה, אבל אין בודקים במסמר מלמעלה, כלומר באופן הבא,

שלאחר השחיטה פותח את הגלגולת, ומעביר מסמר על מקום הנשיכה, לראות אם יעצר שם וזו ראייה שהיה שם נקב, והטעם לכך שאין בודקים באופן הזה, כי פעמים לא היה שם נקב מתחילה, והמסמר הוא שעשה את הנקב, ואם מטריף מפסיד ממון ישראל שלא כדין. **ורבי יוחנן אמר, בודקים גם במסמר**, מטעם שיתבאר בעזה"י בסמוך.

ובמחלוקת זו של רבי יוחנן וריש לקיש כבר נחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה. אחד מהם היה בודק ביד דווקא, ואחד מהם היה בודק במחט, [כבדיקת מסמר המבוארת לעיל].

זה שהיה בודק ביד אמר לזה שהיה בודק במחט, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל, שהמחט היא עושה הנקב ואתה מטריף לחינם.

וזה שהיה בודק במחט אמר לזה שהיה בודק ביד, עד מתי אתה מאכיל לישראל טריפות, כי בדיקה ביד אינה בדיקה טובה, כי גם אם היה נקב, מאחר ששיני החולדה דקות ועקומות, אין המוח מבצבץ בבדיקה.

ומסקנת הגמרא שרבי יהודה הוא זה שהיה בודק ביד דווקא [כדברי ריש לקיש], שכך מבואר בברייתא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יהודה, בודקים לחולדה ביד אבל לא במסמר.

נשברה העצם בראש עוף של מים

נתבאר, שעוף שנשכה אותו חולדה בראשו, בודקים אותו, אם ניקב קרום של מוח הרי זה טריפה, ואם לאו הרי זה כשר.

ומבואר שכן הדין בעוף של יבשה, שיש לו קרום קשה, ולא בנקל נעשה בו נקב, אבל בעוף של מים, **הואיל ויש לו קרום רך, אם נשברה העצם, בוודאי הקרום נפקע, והעוף טרפה, ואין צריך לבדוק את הקרום.**

ואמר רב שיזבי, אוזנים שלנו, הואיל ותמיד הם במים, הרי הם נידונים **כעוף של מים**, ונעשים טרפה בשבר גם בלא נקב בקרום.

טרפות בעוף יותר מבבהמה

לוי שנה ברייתא בה מבואר, **שכל הטרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף**, כלומר כל דבר שאמרו חכמים שאם ארע בבהמה עושה אותה טרפה, כמו כן אם שייך שיהיה בעוף, וארע בעוף, הרי זה טרפה. **ויש דבר שהוא טרפה בעוף ולא בבהמה, אם נשבר עצם הראש בלא שינקב הקרום**, בעוף הוא טרפה, ובבהמה אינו טרפה.

ומאחר ששנה לוי ברייתא זו, תמה רב נחמן בפני רב ענן, היאך הכשירו שמואל ורב עופות שנשבר עצם הראש על ידי בדיקה שלא ניקב הקרום, [שכן רב ענן העיד על שמואל שהכשיר על ידי בדיקה. וכן רב הונא העיד שרב הכשיר על ידי בדיקה]. והשיב לו רב ענן, שרק עופות של מים נעשים טרפה בשבר בלבד בלא נקב, כפי שנתבאר לעיל, משום שקרום שלהם רך, אבל עופות של יבשה, לא נעשים טרפה בכך, עד שיהיה נקב בקרום.

וכן מעשה בתרנגולת שהיתה בבית רב חנא, ונשבר בה עצם הראש ולא ניקב הקרום, ושלחה לפני רב לשאול אם היא טרפה, והכשירה. וכששאל אותו מהברייתא ששנה לוי, שעוף שנשבר בו עצם הראש טרפה, אף על פי שלא ניקב הקרום, השיב לו, שדין זה אמור בעוף של מים, הואיל וקרומו רך כפי שנתבאר.

כל האופנים של בדיקה אם ניקב הקרום

נתבאר שעוף שנשכתו חולדה או נשבר בו עצם הראש טעון בדיקה אם ניקב הקרום הרי זה טרפה ואם לאו הוא כשר.

וכבר נתבאר, שרב ושמואל ולוי, היו בודקים **ביד, על ידי הכנסת האצבע לתוך פיו של העוף, ודחיקת האצבע למעלה כלפי המוח**, אם המוח מבצבץ ויוצא מבחוץ, יש לחוש שהיה שם נקב, דרכו המוח מבצבץ, והעוף טרפה. ואם לאו, העוף כשר.

וכמו כן נתבאר, שלדעת רבי יוחנן, יכולים לבדוק גם **במסמר**, באופן הבא, שלאחר השחיטה פותח את הגלגולת, ומעביר מסמר **על מקום הנשיכה של החולדה**, אם נעצר ונתקע שם, מן הסתם היה שם נקב, והעוף טרפה, ואם המסמר עובר שם בלא עצירה, אין שם נקב, והעוף כשר.

ומבואר, שרב אחא בר יעקב היה עושה כן, ובודק על ידי העברת גרעין חיטה על גבי מקום המכה לראות אם יעצר שם או לא.

ורב שזבי היה בודק אם יש נקב באופן אחר, שהיה **מביט במקום הנשיכה נגד השמש**, ואם יש שם אפילו נקב קל הוא האור נראה דרכו.

ורב יימר היה בודק **במים, שהיה מוציא את כל המוח מן הקרום, וממלא את הקרום מים, ואם יוצאים מים דרך מקום המכה, בידוע שניקב הקרום.**

ניקב הקורקבן או הדקין

עוף שיש בו נקב בקורקבן או במעי הדק, הרי זה טרפה, כבהמה שנקבו בה בני המעיים. והסיבה שפירשה משנתנו דבר זה, ולא למדנו אותו מן הכלל, שכל הטרף בבהמה טרף בעוף. משום שרצו לשנות כנגדו בסיפא, שעוף שיצאו בני מעיו ולא ניקבו, כשר, ובזה יש חידוש, כי היה מקום לומר, רק בהמה כשרה באופן הזה, כי חיותא מרובה, אבל העוף שחיותו מועט, יהיה נטרף בדבר זה.

נפלה לאור ונחמרו בני מעיה

עוף חי שנפל לאש, ויצא ממנו בעודו בחיים, ולאחר שחיטה בדקו וראו שכווצו אברים שבקיבה מחמת האש, אם נשתנה מראה האברים הללו כפי שנבאר בסמוך, העוף הזה טרפה.

יש איברים, שכשהם בריאים הם אדומים, כגון לב וקורקבן וכבד, ואיברים אלו, אם נשתנה המראה שלהם, ונעשו ירוקים מחמת האש, העוף טרפה. ואם הם אדומים כמו שהיו העוף כשר.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן יהושע, שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן, כלומר כשם שהעוף נעשה טרפה אם נמצא נקב משהו **בלב ובקורקבן**, כך העוף נעשה טרפה אם הוריקו אברים אלו **אפילו במקום מועט** מהם.

ויש איברים, שכשהם בריאים הם ירוקים, כגון הדקין, ואיברים אלו, אם נשתנה המראה שלהם, ונעשו אדומים מחמת האש, העוף טרפה. ואם הם ירוקים כמו שהיו העוף כשר.

וכן היה מעשה בתרנגולת של רבי יהושע בן לוי, שנפלה לאש, ושלח אותה לפני רבי אלעזר הקפר בריבי [=גדול שבדורו], ואמר לו, ירוקים הם הדקים, והכשירה.

ועוד היה מעשה בתרנגולת של רבי יצחק בר יוסף שנפלה לאש, ושלח אותה לפני רבי אבהו, ואמר לו אדומים הם הדקים, וטרפה.

הוריקה כבד כנגד בני מעיים

הכבד, ראשו אחד תלוי כנגד בני מעיים, וראשו אחד למעלה מהם. ורב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי שאל את אביו, מה הדין, אם רק החלק של הכבד שכנגד בני מעיים נעשה ירוק מחמת האש. והשיב לו אביו, שהעוף טרפה בכך.

חזר הבן ושאל, הלא בכבד הדין הוא, שגם אם ניטל חלק ממנו העוף כשר, ואם כן, יש לנו להחשיב את החלק הזה שכנגד בני המעיים כאילו אינו, ויהיה העוף כשר על ידי שאר הכבד שבו. והשיב לו רבא, שאם הוריק הכבד כנגד בני מעיים, **הדבר ידוע שהוריקו גם בני מעיים עצמם** מחמת האש, ואם כן, גם אם אין לא נעשה העוף טרפה מחמת מה שהוריק חלק מהכבד, מכל מקום העוף טרפה מחמת מה שארע בבני המעיים, שאפילו הוריקו מעט מהם העוף טרפה.

שינוי מראה על ידי שליקה

נתבאר שאם **הוריקו האיברים אדומים** מחמת האש העוף טרפה. ואמר רב שמואל בר חייא אמר רבי מני, שאם **שלק** את האברים הללו **וחזרו והאדימו, העוף כשר**, שעל ידי השליקה נתברר שלא הוריקו הם עצמם, אלא שנכנס בהם עשן, ועכשיו יצא על ידי השליקה.

ואמר רב נחמן בר יצחק, אם כן הוא הדין לצד שני, אם **לא הוריקו האברים הללו על ידי האש, ושלקן** אחר שחיטה, **ועל ידי השליקה הוריקו, השליקה** ביררה את המראה האמיתי שלהם, **וגילתה חרפתם** [=איגלאי בהתייהו], שהאדמומית שהיתה בהם לא היתה המראה האמיתי שלהם, **והמראה האמיתי שלהם ירוק, והעוף טרפה.**

ואמר רב אשי, מאחר שכן הוא שהשליקה מבררת את המראה האמיתי, אין להכשיר עוף שנפל לאש, וראו שלא נשתנה מראה של בני מעיו, עד שישלקו את האברים הללו, ויראו שגם אחר שליקה הם במראה הראשון שלהם. אך מסקנת הגמרא שאין הדבר כן ואין לחוש שהמראה הנראה אינו המראה האמיתי, ואין צריך לברר זאת על ידי שליקה [=אחזוקי ריעותא לא מחזקינן].

דרסה או טרפה או ריצצתה בהמה

מבואר במשנתנו, שעוף שדרס עליו אדם ברגלו, או הטיח אותו על הכותל, או רצצתו בהמה, בכל אחד מהאופנים הללו יש לחוש שנעשה העוף טרפה בריסוק איברים. ומכל מקום, **אם היה מפרכס, ושהה אחר כך מעת לעת**, ואחר כך שחטו, הרי זה **כשר**.

ואמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי, אף על פי ששהה העוף מעת לעת, מכל מקום **צריך בדיקה להכשירו**, שמא נשברה השדרה ונפסק החוט. ועניין זה מבואר לעיל בדף נ"א לעניין בהמה.

עוף שניקבה גרגרתו או נסדקה

לעיל נתבאר, שאם ניקב הוושט של העוף, או נסדק, הרי זה טרפה. וכנגד זה שנו שאם ניקבה הגרגרת [=קנה הנשימה] או נסדקה, העוף כשר.

הכתה חולדה על ראשו

לעיל נתבאר, שאם הכתה חולדה את העוף על ראשו, במקום שהנקב עושה אותו טרפה, הרי זה נעשה טרפה במכה זו, שמא נעשה שם נקב. וכנגד זה שנו, שאם הכתה חולדה על ראש העוף **במקום שאין הנקב עושה אותו טרפה, העוף כשר**.

ניקב הזפק או ניטל

הזפק שבעוף, הוא איבר היוצא מהוושט, והוא מעין כרס שהאוכל מתאסף שם. **ולדעת תנא קמא** במשנתנו, אם **ניקב הזפק, העוף כשר** ואינו נעשה טרפה בכך. **ולדעת רבי, אפילו ניטל הזפק לגמרי, העוף כשר** ואינו נעשה טרפה בכך.

הוראת רבי סימאי ורבי צדוק באונו

מובא בברייתא, מעשה ברבי סימאי ורבי צדוק, שהלכו לעבר את השנה בלוד, ובדרכם, שבתו ביום השבת באונו, ושאלו אותם שם שאלות בהלכה, והורו בטרפחת כרבי בזפק.

והסתפקו בגמרא בדבר זה, אם שתי הוראות מוזכרות כאן או הוראה אחת. שכן אפשר לפרש את הברייתא בשני

האופן האחד הוא שהורו שתי הוראות. (א) הורו שהטרפחת אסורה באכילה, כדעת רבי, שהיה מאכיל את הטרפחת לכלבים, ואוסר אותה לאכילת ישראל, כמבואר במסכת סנהדרין. (ב) וכן הורו עוף שניל ממנו הזפק מותר באכילה כדעת רבי שאמר כן במשנתנו.

והאופן השני הוא שהורו הוראה אחת. הורו שהטרפחת מותרת באכילה, כמו שהתיר רבי עוף שניטל ממנו הזפק. אבל בעוף שניטל ממנו הזפק לא הורו כרבי להיתר, ובזה דעתם שהוא אסור.

ועמד הספק הזה בתיקו.

גגו של זפק

הוושט הוא הצנור דרכו המאכל יורד מהפה פנימה, ומגיע עד הזפק, שהוא מעין קיבה קטנה, בה המאכל מתאסף, לפני שיורד למעינים.

וכבר נתבאר, שאם היה נקב כלשהו בוושט, העוף טרפה. וכמו כן נתבאר, שאם היה נקב בזפק, העוף כשר.

ואמר רבה או רבי יהושע בן לוי, שגגו של זפק **נידון כוושט**,

ואם היה בו נקב כלשהו, העוף טרפה.

וביאר רב ביבי בר אבבי, שהגג של הזפק הוא החלק העליון של הזפק, שם הוא נעשה צר, ונמשך לצד הוושט.

יצאו בני מעיה

עוף שנבקעה כריסו, ויצאו בני המעינים דרך דופן הכרס הפתוח, ועודם מחוברים בגוף אלא שהם מציצים לחוץ, אם אין נקב בבני המעינים עצמם, העוף **כשר**, ולא נעשה טרפה בכך.

ואמר רבי שמואל בר רב יצחק, שכל זה **כשלא הפך את בני המעינים**, שלא נגע בהם, ולא שינה את סדר עמידתם,

אבל הפכס, כגון שדחפם פנימה, ובדחיפה זו הפך את העליון לתחתון ואת התחתון לעליון, העוף נעשה בכך טרפה, כי כשבני מעינים נהפכים ממעמדם הראשון, סופם להירקב ולהינקב, שנאמר, "הוא עֶשֶׂף וְיִלְנַנֵּף" (דברים ל"ב ו'),

ללמד שברא הקב"ה כונניות באדם, כלומר בסיסים לאברים עליהם האיברים עומדים בלא להתקלקל, ואם נהפך אחת מהן אינו יכול לחיות.

מִמְנוּ פָּנָה מִמְנוּ יָתֵד

תניא היה רבי מאיר אומר, "הוא עֶשֶׂף וְיִלְנַנֵּף", כרכא

דכולה ביה [=כרך שהכל בו], ועל כנסת ישראל נאמר כן שכל מושליהן מהן ולא מעם אחר, ממנו כהניו, ממנו נביאיו,

ממנו שריו, ממנו מלכיו, שנאמר, "מִמְנוּ פָּנָה מִמְנוּ יָתֵד מִמְנוּ קָשֶׁת מִלְחָמָה כו" (זכריה י"ד).

הצלת זה שיצאו בני מעיו

מעשה בארמי אחד, שראה איש אחד שנפל מהגג לארץ, ונבקעה כריסו, ויצאו בני מעיו לחוץ. ידע הארמי, שאם יכניס את בני המעינים של הנופל בידיו, עלול להופכם ולהזיקו. מה עשה? הביא את בנו של הנופל לפני הנופל,

ועשה עצמו כאילו הוא שוחט את בנו, וכשראה זאת הנופל, והיה סבור שבנו נשחט לפניו, הכה על עצמו, ונאנח,

ומכח האנחה והמכה, נכנסו מעיו פנימה מעצמם, ומיד כשנכנסו, קשר הארמי את כריסו, וכך הצילו.

דף נ"ז

נשתברו גפיה

עוף שנשברו גפיו [=עצמות הכנפים] לא נעשה טרפה בכך והרי הוא **כשר**.

נשתברו רגליה

עוף שנשברו רגליו מן הארכובה [=ברך] ולמטה, או אפילו למעלה מהארכובה אך לא יצא העצם לחוץ, לא נעשה טרפה בכך, והרי הוא **כשר**. ואם יצא העצם לחוץ, נעשה טרפה,

כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ו.

ומעשה היה בסל של עופות שנשברו רגליהן מן הארכובה ולמטה, או למעלה מהארכובה ואין העצם יוצא, והובא לפני רבא לשאול עליו מה דין העופות, ובדק רבא בצומת הגידים, והכשירו.

עוף שמוטת גף

לדברי רב יהודה אמר רב, יש חילוק בין בהמה שמוטת יד,

כלומר שיצאה עצם הרגל הקדמית ממקומה, שבכך אין הבהמה נעשית טרפה, וכשרה היא, לבין **עוף שנשמט הגף**,

כלומר שנשמטה עצם הכנף ממקומה בגב העוף, שבכך העוף **נעשה טרפה**. והטעם לכך, **כי יש לחוש שניקבה הריאה**,

וזאת משום שהריאה חבויה בין הצלעות, ויש רק קרום של בשר דק בין צלע לצלע, וכשנשמט הגף ממקומו, על פי רוב מתנתקת הריאה עם הגף.

ולדברי שמואל ורבי יוחנן, אמנם יש לחוש לכך שניקבה הריאה בשמיטת הגף, אך **אין העוף נעשה טרפה על פי חשש זה בלבד**, אלא **יבדקו את הריאה אם ניקבה או לא**.

[והבדיקה על ידי שמכניס קנה דק בגרירתו, ונופח דרכו בריאה, ואם הריאה מתנפחת בלא שיצא ממנה רוח, הרי זה מברר שלא ניקבה הריאה, והעוף כשר].

וחזקיה אמר, שגם **בלא בדיקה העוף כשר**, כי **אין ריאה לעוף**, ומאחר שאין לו ריאה, אי אפשר שתינקב הריאה בשמיטת הגף, ולכן העוף כשר.

ורבי יוחנן אמר לו, בוודאי שיש לעוף ריאה, והיא דקה ואדומה כעלה של וורד, ומצויה בין אגפים, כלומר בין

אין ריאה לעוף

נתבאר שחזקיה הכשיר עוף שנשמטו כנפיו, ולא חשש שנעשה ריפה בנקיבת הריאה, **כי אמר אין ריאה לעוף**.

והקשו על דבריו אלו, היאך אמר שאין ריאה לעוף, **והרי דבר גלוי ונראה לכל הוא שיש לעוף ריאה**.

ותירצו שלא **נתכוון** לומר שאין לעוף ריאה כלל, אלא בא לומר **שאין העוף נעשה טרפה בנקיבת הריאה**, וכוונתו היא שאין טריפה בריאה לעוף.

אך דחו זאת, שכן לוי שנה ברייתא, בה מבואר, שכל ענייני טריפה שיש בבהמה ישנם גם בעוף, ואם כן, מאחר שבהמה נעשית טרפה בנקיבת הריאה, גם העוף נעשה טרפה בנקיבת הריאה.

ולפיכך אמרו, שבוודאי מודה חזקיה שיש לעוף ריאה, והוא נעשה טרפה בנקיבת הריאה. וכשאמר חזקיה אין ריאה לעוף, **כוונתו היתה, שאם נפל העוף מהגג, או נפל לאש, אין לחוש לנקיבת הריאה** כמו שחוששים בבהמה, **ואין צריך לבדוק את הריאה אם ניקבה מחמת הנפילה או כווצה מחמת האש, והטעם לכך אמר רב חנה, הואיל ורוב צלעותיה מגינות עליה**.

אך דחו זאת, שכן מתוך כך שהשיב רבי יוחנן על דברי חזקיה, ואמר לו, יש לעוף ריאה, והיא כעלה של וורד בין אגפיים. משמע שחזקיה עצמו היה סבור שאין לעוף ריאה כלל.

וכן מבואר מדברי בני מערבא שאמרו משמו של רבי יוסי ברבי חנינא, **מדבריו של בריבי ניכר, שאינו בקי בתרנגולין**, כלומר אינו רגיל לאכול תרנגולים, לפיכך לא ידע אם יש להן ריאה.

שמוטת ירך בעוף

לדברי רב יהודה אמר רב, אם נשמט הירך, כלומר, שיצאה עצם הירך ממקומה [=בוקא דאטמא דשף מדוכתיא], ונרקב הגיד המחבר אותה [=ואיעכול ניביה], בין **בעוף** ובין בבהמה, **הרי זו טרפה**. [ועניין זה בבהמה, כבר נתבאר לעיל בדף מ"ב ובדף נ"ד].

ולדברי רב הונא אמר רב, שמוטת ירך בעוף כשרה.

והקשה רבה בר רב הונא לאביו רב הונא, והרי החכמים שבאו מפומבדיתא אמרו, שלדברי רב יהודה אמר רב שמוטת ירך בעוף היא טרפה.

השיב לו רב הונא לבנו, בני, **נהרא נהרא ופשטיה**, כלומר כל נהר זרימתו שונה, ואין הנהרות דומים זה לזה, אחד זרימתו מהירה, ואחד זרימתו איטית. וכך אין מנהגי המקומות דומים. ורב לא אמר כלל ששמוטת הירך בעוף טרפה, כי באמת דעתו שהעוף הזה כשר, אלא שראה את בני פומבדיתא שנהגו בו איסור, ולא התירו בפניהם. ורב יהודה שהיה מפומבדיתא, חשב שרב מסכים עם בני המקום, שהעוף הזה טרפה, וטעות היא בידו.

והמשך סוגיה זו של שמוטת הירך בעוף, להלן אחר דין צומת הגידין.

עוף שנחתך בצומת הגידיים

ברגלי העוף מאחוריהן, בין השוק לחלק שתחתיו, עוברים ששה עשר גידיים צמודים יחד, ומקום זה נקרא צומת הגידיים.

ורבי ירמיה בר אבא היה בודק את העופות בצומת הגידיים, לראות אם כל הגידיים שלמים, ואם ראה שאינם שלמים, היה פוסק שהעוף טרפה.

וכשהלך רבי אבא אצל רב ירמיה, ומצאו שהוא בודק את העופות בצומת הגידיים, הקשה לו, למה בודק במקום זה, והלא לדברי רב הונא אמר רב, עוף שנשמטה הירך ממקומה, כשר, וכשנשמטה הירך נטלו כל הגידיים שבצומת הגידיים, וכל שכן אם ניטלו הגידיים בלבד, והירך במקומה, שיש להכשיר.

השיב לו רבי ירמיה, אני יודע מה שמבואר במשנה [בדף ע"ו], שבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה [=ברך] ולמטה, כשרה. אבל נחתכו רגליה מהארכובה ולמעלה, או שניטל צומת הגידיים, טרפה. ואמר רב על המשנה הזו שכן הדין בעוף, ואם כן עוף שניטל ממנו צומת הגידיים הרי זה טרפה.

הקשה על כך רבי אבא, אם כן מצינו דברי רב סותרים זה את זה. לפי דברי רב הונא אמר רב, עוף שנשמט ממנו הירך כשר. ומצד שני אמר רב שאם ניטל ממנו צומת הגידיים הוא טרף. שתק רבי ירמיה ולא השיב לרבי אבא דבר.

חזר רבי אבא ואמר, שמא יש לחלק בין שמוטה לחתוכה, כלומר **כשנשמטה הירך ואפילו ניטלה לגמרי, העוף כשר**, ובאופן שלא נפסקו הגידיים באמצעם. **אבל אם נחתכה הירך, ובכך נחתכו הגידיים באמצעם, העוף טרפה**.

ועל זה השיב לו רבי ירמיה, וכי צריך אתה לומר חילוק זה מדעתך, הלא בפירוש אמר רב דברים אלו, שמוטה כשרה, חתוכה פסולה, ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן ומתה, חותכה מכאן וחיתה.

מסקנת הסוגיה בדין שמוטת ירך בעוף

רבי זירא ורבי אבא, שניהם בני בבל היו, ועלו לארץ ישראל, תחילה עלה רבי זירא, ולאחר זמן עלה גם רבי אבא.

וכשעלה רבי אבא לאחר זמן, **מצאו לרבי זירא, שהוא יושב ואומר, אמר רב הונא אמר רב, שמוטת ירך בעוף טרפה**.

אמר לו רבי אבא לרבי זירא, נשבע אני בחיך, שלאחר שעלית מבבל היה לי פתחון פה לפני **רב הונא**, כלומר דברתי עימו בדברי תורה, ושאלתי אותו מה דין שמוטת ירך בעוף, **ואמר לי שהעוף כשר**.

והוסיף רבי אבא ואמר, **שכמו כן מצא את רבי ירמיה** בודק את צומת הגידין, כפי שנתבאר לעיל, ומתוך המשא ומתן שלהם נתברר, שלדברי רב שמוטת ירך בעוף כשרה, ורק חתוכה טרפה, כפי שנתבאר לעיל.

וסיים רבי אבא דבריו לפני רבי זירא ושאל ואתה מה בידך כלומר האם שמעת בזה דבר אחרי שעלית לכאן.

השיב לו רבי זירא, כך אמר רב חייא בר אשי אמר רב, שמוטת ירך בעוף טרפה. וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן, שמוטת ירך בעוף טרפה.

ואמר רבי יעקב בר אידי, אילו היה רבי יוחנן במקום הגדולים שהורו להיתר, לא היה יכול לפרסם, כלומר להניד כתף לרמוז שאינו מסכים, כי מתוך שהם גדולים ממנו, יש לו להיות ירא מהם. והכוונה לרבי, שהיה מתיר, שכך אמר רבי חנינא אמר רבי, שמוטת ירך בעוף כשרה, ותרנגולת היתה לו לרבי חנינא שנשמטה ירך שלה, והביאה לפני רבי, והתירה לו, ומלחה רבי חנינא, כדי שתתקיים, ויוכל להראות ימים רבים, והיה מורה בה הלכה לתלמידים, זה התיר לי רבי, זה התיר לי רבי.

ומסקנת הגמרא שאין הלכה ככל אותן שמועות של היתר, אלא שמוטת ירך בעוף היא טרפה, כמבואר מהמעשה הבא, בעניין קדירת קנה בבהמה, בו מבואר שדבר זה היה פשוט לרבי יהושע בן לוי, ששמוטת ירך בעוף היא טרפה.

בהמה שנקדר קנה שלה

רבי יוסי בן נהוראי שאל את רבי יהושע בן לוי, בהמה שנקדר קנה שלה, כלומר נעשה בו נקב, כמה שיעורו של נקב שתהיה הבהמה טרפה.

השיב לו רבי יהושע בן לוי, משנה שלמה שנינו, כלומר משנה מפורשת היא, עד כאיסר, כמבואר לעיל בדף נ"ד.

חזר רבי יוסי בן נהוראי הקשה, והלא רחל [=כבשה] אחת היתה בשכנותנו, שנקדר קנה שלה, וסתמו את הנקב על ידי חתיכה של קנה, וחיה על ידי זה.

השיב לו רבי יהושע בן לוי, וכי על זה שראית שחיה כמה זמן אתה סומך להתיר? והלא הלכה רווחת בישראל, כלומר כבר נתפשטה ונתרווחה ההלכה לנהוג כן, ששמוטת ירך בעוף טרפה. וזו שראית שחיה, לא חיה הרבה, אלא עד שנים עשר חודש ולא יותר.

והביא רבי יהושע בן לוי ראייה לדבריו, מתרנגולת שהיתה לו לרבי שמעון בן חלפתא, שנשמטה ירך שלה, ועשו לה שפופרת של קנה להחזיק את הירך, וחיתה. שכן דבר זה פשוט הוא לרבי יהושע בן לוי, ששמוטת ירך בעוף טרפה, ואם כן, לא חיה הרבה, אלא עד שנים עשר חודש, ולא יותר, וכן היה עם אותה בהמה שנקדר קנה שלה.

עוף שנמרטו כנפיה או ניטלו נוצותיה

עוף שנמרטו כנפיה, כלומר נטלו כל הנוצות הגדולות שעל כל גופה [כעין גלודה], לא נעשית טרפה בכך, אלא כשרה היא.

ולדעת תנא קמא, כן הדין אם נטלו גם כל נוצותיה, כלומר הדקים הקטנים שאין להם קנה, והם כשערות. אך בזה רבי יהודה חולק, ואומר, שאם נטלה הנוצה העוף טרפה.

ואמרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא, שעסקן בדברים היה [כפי שיתבאר בעהז"י בהמשך], והיה עושה מעשה להוציא מלבו של רבי יהודה, להראות שאין הדין כמותו, ואם ניטלה הנוצה העוף יכול לחיות ואינו טרפה. וזה המעשה, שתרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא, שניטלה נוצה שלה, וכדי שלא תמות בלא נוצות המחממות אותה, הניחה בתנור, וכרך אותה במטלית של טרסיים [=צורפי נחושת], היא מטלית של עור שהם מניחים לפניהם כשעושים מלאכתם, ועליה נופלת נסורת הנחושת, ובנוסף היא עבה, ומתוך כך היא חמה תמיד, ועל ידי זה התקיימה התרנגולת שלא היו לה נוצות, וחזרה וגידלה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים.

ואמנם אם היתה משביחה בדבר אחר, אין זו ראייה שאינה טרפה, כי אפשר שתמות מחמת הפגם שעל ידו היא נעשית טרפה, ובינתים משביחה בדבר אחר. אבל זו שהפגם העושה אותה טרפה לדעת רבי יהודה הוא שנטלה נוצתה, אי אפשר שתשביח בדבר זה עצמו, שתגדל כנפיים יותר מהראשונים, ואם ראינו שהשביחה, בוודאי לא נעשית בכך טרפה.

עסקן בדברים

נתבאר, שרבי שמעון בן חלפתא היה נקרא "עסקן בדברים", וביארו, שכינוי זה ניתן לו על שם שלא היה סומך על דברים שהיה יכול לבדוק, והיה בודק אותם בעצמו.

והביא רבי משרשיא דוגמא לדבר זה, על מה שאמר שלמה המלך, "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וּחֶכֶם. אֲשֶׁר אֵין לָהּ קֶצֶין שֵׁטֶר וּמִשָּׁל. תִּכְיִן בִּקְצֵץ לַחֲמֹה אֲגָרָה בַקָּצִיר מֵאֲכָלָהּ" (משלי ו' וי-ח'), ולא סמך רבי שמעון בן חלפתא על דברי שלמה אלו, אלא אמר, אלך ואבדוק בעצמי אם אמת הוא דבר זה, שאין לנמלה מושל.

וכיצד בדק זאת? הנמלים אוהבים צל ושונאים חמה. מה עשה רבי שמעון בן חלפתא? הלך בתקופת תמוז כשהחמה מאירה בחזקה, ופרס בגד מעל חור הנמלים, כדי שיהיה צל מעל הפתח. יצא אחד מהנמלים וראה הצל, ועשה בו רבי שמעון סימן, לדעת מי היה. חזר זה שיצא והודיע לשאר הנמלים שיש צל, וכשיצאו כולם, הסיר רבי שמעון בן חלפתא את הבגד מעליהם, והאירה שם החמה בחזקה. קמו כל הנמלים, והרגו את זה שאמר להם שיש צל, כי חשבו ששיקר להם.

ומזה נודע לרבי שמעון בן חלפתא, שאין לנמלים מושל, כי אם יש להם מושל, אין להם רשות להרוג את זה בלא קבלת רשות מהמושל.

וכשמע זאת רב אחא בריה דרבא, אמר לרב אשי, שאין

ממעשה זו ראייה שאין להם מושל כלל. (א) כי אפשר שהיה המושל בין הנמלים שהרגו את המשקר. (ב) א"נ כן הדין על פי המושל, שהמהתל בחברו נהרג. (ג) א"נ מעשה זה ארע אחר מות המושל, וקודם שקם מושל אחר תחתיו, שאז המנהג שכל אחד עושה כישר בעיניו, ככתוב, "בְּיָמַי הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה" (שופטים י"ז ו'), אבל רוב זמנים יש להם מושל. ועל כרחנו יש לנו לסמוך על נאמנותו של שלמה, שאמר דברים אלו באמונה וברוח הקודש.

סימן לספק טרפה

אמר רב הונא, סימן לטרפה **שנים עשר חודש**, כלומר, בהמה שנולד לנו בה ספק בחייה, אם נטרפה או לא, ניתן לברר זאת, על ידי שנשאיר אותה בחיים, ואם תחיה אחרי כן שנים עשר חודש, בידוע שאינה טרפה, כי טרפה אינה חיה שנים עשר חודש. ודבריו אלו הם כדעת רבי שמעון בן אלעזר שיתבארו בעזה"י להלן.

ובברייתא הובאו דברי חכמים אחרים החולקים על כך ונותנים סימן אחר לברר שהבהמה אינה טרפה.

לדעת תנא קמא בברייתא, טרפה אינה יולדת, ואם כן, אם

ילדה בהמה שנולד בה ספק טרפה, נתברר שאינה טרפה.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אם הבהמה **משבחת**

והולכת, בידוע שהיא כשרה. ואם היא מתנוונת והולכת בידוע שהיא טרפה.

ולדעת רבי סימן לטרפה **שלושים יום**, ולפיכך אם חיתה

הבהמה שלושים יום אחרי שנולד בה ספק טרפה, נתברר שהיא כשרה ולא טרפה. אך הקשו על דבריו אלו, והלא

הרבה מתקיימות שנים ושלוש שנים.

ואמר רב אחא בר יעקב, הלכה, טרפה יולדת, ומשבחת,

ואם כן, אין הלכה, לא כתנא קמא שאמר טרפה אינה יולדת, ולא כרבן שמעון בן גמליאל, שאמר טרפה אינה

משבחת.

גלגולת שהיה בה נקב

גלגולת של מת **מטמאה באוהל**, [כלומר מי שיהיה מעליה

נטמא בה, ואפילו לא יגע בה], **ובלבד שלא יהיה בה חסרון,**

שמחמתו היה החי נעשה טרפה, [ואם היה בה חסרון כזה,

שוב מטמאה במגע בלבד ולא באוהל].

ומצינו ברייתא, בה נתנו שיעור לדבר זה, שאם היה בה

נקב אחד ארוך כשיעור מלא מקדח, או היו בה כמה

נקבים קטנים ושיעורם יחד כמלא מקדח, אינה מטמאה,

כי אם היה דבר כזה בחי, היה נעשה טרפה.

ואמר על כך רבי יוסי בן המשולם, מעשה בענבול, באחד

שנפחתה גלגלתו בשיעור הזה, ועשו לו חידוק של קרויה,

וחיה. ואם כן ניתן לחיות גם כשיש חסרון כזה בגלגולת

ואין החי נעשה טרפה בכך.

השיב לו רבי שמעון בן אלעזר, משם ראייה? והלא אותו

מעשה בימות החמה היה, **וכיון שעברו עליו ימות הצנה,**

והיה **פחות משנים עשר חודש** מאותו מעשה, מיד **מת,**

ואם כן לא חי שנים עשר חודש, ואפשר שהיה טרפה,

[וכדעתו שטרפה חיה אך לא שנים עשר חודש].

דף נ"ח

שני אופנים לסוגיית הגמרא בדף זה

לעיל נתבאר שנחלקו רב אחא בר יעקב וחכמים אם טרפה

מתעברת ויולדת או שמאחר שנעשית טריפה שוב אינה

מתעברת.

וסוגיית הגמרא בדף זה באה בשני אופנים. **האופן הראשון**

הוא דברי רב אחא, שדעתו כדעת רב אחא בר יעקב,

שטרפה יולדת. והאופן השני הוא דברי רבינא, שדעתו

כדעת האומרים טרפה **אינה מתעברת ויולדת**, ושלא

כדעת רב אחא בר יעקב.

-

תחילה נכתוב את סוגיית הגמרא לפי האופן הראשון, כמו

ששנה רב אחא, וכדעת רב אחא בר יעקב [לעיל דף נ"ז]

האומר, שטרפה יולדת, ואפשר שיווצרו ביצים בעוף גם

אחרי שנעשה טרפה.

-

ביצים הנמצאים בעוף טרפה

עוף נקבה שארע בה דבר שמחמתו היא נעשית טרפה, כל

ביצים שהיו במעיה באותה שעה נאסרו, כי כלל בידינו,

שהעובר שבמעיה וכמו כן הביצה שבמעיה נחשבים כאחד

מאברים של אימו [=עובר ירך אימו], ואם כן **כשהעוף**

נעשית טרפה, כל אבריה נאסרים, ובכלל זה הביצים

שהיו בה באותה שעה.

ולדעת אמימר, רק הביצים הראשונות [=שיחלא קמא]

שהיו בה באותה שעה שנטרפה, הן נאסרות, כדין שאר

אברי העוף שארע בו דבר המטריפו. אבל **ביצים שנוצרו**

בה אחר כך, מותרות, כי ביצים אלו נוצרו על ידי שנים, על

ידי הזכר ועל ידי הנקבה, וכל שנוצר מאיסור והיתר, הרי

זה מותר [=זהו זה גורם מותר].

ויש אופן, שגם ביצה הנוצרת לאחר זמן מהעוף הטרפה,

אסורה, והיא כשנוצרה הביצה מהנקבה לבדה בלא זכר

[=**בדספנא מארעא**] על ידי שהיא מתחממת בארץ, ויולדת.

ובאופן הזה מאחר שהביצה נוצרת מטרפה לבד בלא גורם

של היתר, היא אסורה.

ועל האופן הזה שנינו, שרבי אליעזר ורבי יהושע, שנחלקו

לעניין וולד בהמה טרפה, אם אסור הוא או לא, שמודים

הם שניהם לעניין ביצת טרפה, שהיא אסורה מפני שגדלה

באיסור. והכוונה לאופן הזה, שגדלה מהנקבה לבדה, ולכן

היא אסורה, כי גדלה כולה באיסור, בלא גורם של היתר.

אבל אין כוונתם לביצת טרפה, שהיתה במעי העוף בשעה

שנעשית טרפה, כי זו לא גדלה כולה באיסור, שכן רק

בשעת גמר גידולה נעשית טרפה עם העוף, ולכן אף שבאמת גם זו אסורה, אין נכון לומר עליה לשון זה, "שגדלה באיסור", אלא "שגמרה באיסור".

ולד של בהמה טרפה

בהמה נקבה טרפה **שנתעברה**, העובר בא על ידי שני גורמים, על ידי זכר של היתר, ועל ידי הנקבה שהיא טרפה. ונחלקו חכמים בדינו.

לדעת רבי אליעזר, זה וזה גורם אסור, כלומר דבר הבא על ידי איסור ועל ידי היתר, אסור הוא, ולכן דין הוולד כדין אימו הטרפה, ואסור הוא הן לגבוה והן להדיוט.

ולדעת רבי יהושע, זה וזה גורם מותר, כלומר דבר הבא על ידי איסור ועל ידי היתר, מותר הוא, ולכן דין הוולד כדין האב המותר, ומותר הוולד הן להדיוט והן לגבוה להיות קרב למזבח.

כח דהיתרא עדיף ליה

נתבאר, שרבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו בדינו של וולד הטרפה, לדעת האוסר, אסור הוא לגמרי, הן לגבוה והן להדיוט, וכן לדעת המתיר, מותר הוא לגמרי, הן להדיוט והן לגבוה.

אמנם המשנה שהביאה מחלוקתם זו, לא האריכה כל כך, ופירשה את המחלוקת רק לעניין אם וולד טרפה מותר לגבוה. ונקטה את האופן הזה, ולא את האופן השני, לעניין הדיוט, משום שטוב לנו להשמיע ולפרש יותר את דעת המתיר, שלדבריו אפילו לגבוה הדבר מותר.

וזה לשון רש"י במסכת ביצה, כח דהיתרא עדיף ליה, טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר, שהוא סומך על שמועתו, ואינו ירא להתיר, אבל כח האוסרין אינה ראייה, שהכל יכולין להחמיר, ואפילו בדבר המותר.

-

עד כאן סוגיית הגמרא לפי האופן הראשון, כמו ששנה רב אחא, וכדעת רב אחא בר יעקב [לעיל בדף נ"ז] האומר, שטרפה יולדת, ואפשר שיווצרו ביצים בעוף גם אחרי שנעשה טרפה.

ורבינא לא שנה סוגיה זו כן, כי לדעתו טרפה וודאית אינה יולדת כלל, שלא כדעת רב אחא בר יעקב [לעיל בדף נ"ז], ואם כן, אם הטילה העוף ביצים אחרי כן, הדבר מלמד שאינה טרפה, וכל הביצים מותרות בוודאי, גם אלו שהיו במעיה בשעה שארע בה הדבר שמחמתו חששנו מתחילה שנעשית טרפה. ולהלן נכתוב את סוגיית הגמרא כפי ששנה רבינא.

-

ביצים הנמצאים בעוף טרפה

לדברי אמימר, **עוף נקבה שארע בה דבר, שספק אם מחמתו היא נעשית טרפה, כל ביצים שהיו במעיה, אף שאסורות הן לעת עתה מספק, אין לאבדם מיד, אלא ישהה אותם עד הזמן שהיא ראויה להטיל ביצים אחרות.**

אם תטיל עוד ביצים, יתברר שלא נעשית טרפה, וכל הביצים מותרות, גם אלו שהיו במעיה בשעה שארע בה הדבר שמחמתו נעשית ספק טרפה.

ורק כשישהה, ולא תטיל עוד ביצים, יהיו כל הביצים אסורות.

ומה ששנינו, שרבי אליעזר ורבי יהושע, שנחלקו לעניין וולד בהמה טרפה, אם אסור הוא או לא, מודים הם שניהם לעניין ביצת טרפה, שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור. אין הכוונה לביצים שנוצרו בה אחר שנעשית טרפה, כי לאחר שנעשית טרפה לא נוצרות בה שום ביצים, אלא הכוונה לביצים שכבר היו במעיה באותה שעה שנעשית טרפה.

וצריך לומר, שכשאמרו החכמים הללו, שהביצה אסורה "מפני שגדלה באיסור", כוונתם על גמר הגידול, וכמו שאמרו "מפני שגמרה באיסור", אבל ביצה שגדלה כולה באיסור אין כלל, כי מאחר שנעשה העוף טרפה, שוב לא נוצרות בה שום ביצים.

ולד של בהמה טרפה

בהמה נקבה טרפה אינה מתעברת, אולם אם נתעברה קודם לכן, אינה מפילה בהכרח ואפשר שתלד וולד של קיימא. אך נחלקו חכמים בדינו.

לדעת רבי אליעזר, **העובר ירך אימו**, כלומר העובר נחשב כאחד מאברי האם, ואם כן כשנעשית האם טרפה נאסרה כולה ובכללה העובר שבמעיה, ולכן דין הוולד כדין אימו הטרפה, ואסור הוא הן לגבוה והן להדיוט.

ולדעת רבי יהושע, **העובר אינו ירך אימו**, כלומר העובר אינו נחשב כאחד מאברי האם, ואם כן כשנעשית האם טרפה, לא נאסר עימה הוולד שבמעיה, ולכן הוולד כשר, ומותר הן לגבוה והן להדיוט.

אמנם לעניין ביצת עוף שנעשית טרפה, מודה רבי יהושע שהיא נאסרת עם האם בשעה שנעשית טרפה, כי הביצה שבמעיים מעורה היא בגידי האם, ולכן נחשבת כחלק מהאם ממש, שלא כוולד הבהמה, שאינו נחשב ממש כחלק מאימו.

מסקנת הסוגיה בעניין ספק טרפה

זכר שארע בו דבר שמחמתו יש לנו ספק אם נעשה טרפה או לא, ושהה אחרי כן שנים עשר חודש, יצא מכלל הספק, והרי הוא בחזק כשר, ואין צריך בדיקה, כי הדבר ידוע שאין טרפה חיה יותר משנים עשר חודש, וזה שחי יותר משנים עשר חודש אינו טרפה.

ונקבה שארע בה דבר שמחמתו יש לנו ספק אם נעשית טרפה או לא, ונתעברה וילדה אחרי כן, אפילו לא עברו שנים עשר חודש, יצאה מכלל הספק, והרי היא בחזקת כשרה, ואינה צריכה בדיקה, כי הדבר ידוע שאין טרפה

קישות שהתליע באיביה

תולעים שאסרה תורה באכילה, הם אותם ששרצו בארץ, שכך נאמר בעניין איסור שרצים, "שורץ על הארץ", ובכלל זה תולעים ששרצו בפירות בעוד הפירות מחוברים לארץ. וזהו שאמר שמואל, קישות ששרצו בו תולעים **בעודו מחובר**, התולעים הללו **אסורות**.

אבל שרצו התולעים בפרי אחר שנתלש, אין זו שריצה בארץ, ולפיכך כל זמן שהם בתוכו, אין התולעים הללו בכלל האיסור, ו**מותרות** הן עד שיצאו מהפרי, וילכו על גבי קרקע.

בריה שאין בו עצם

אמר רב הונא, כל בריה שאין בו עצם, **אינו מתקיים שנים עשר חודש**, כלומר כל בעל חיים שאין בו עצמות, אינו מאריך ימים, ולא יחיה שנים עשר חודש.

ואמר רב פפא שמדברי רב הונא אלו, נפקא מינה לדין המבואר לעיל, שתולעים נאסרות רק כשרצו בארץ. שאם התליעו תמרים שבכד, ואין ידוע אם התליעו בעודם במחובר או אחר כך בתלוש, אם עברו שנים עשר חודש מאז שנתלשו עד שהתליעו בידוע שהתליעו אחר שנתלשן והתולעים שבהם מותרות.

זמן חיי הזבובים

יש מין זבוב שנושך כצרעה, נקרא בלשון ארמי בקא [=יתוש]. ומין זבוב המצוי נקרא בלשון ארמי דידבא.

ואמר רב, "לית בקא בר יומא, ולית דידבא בת שתא", כלומר, אין בקא שמאריך לחיות יום שלם, ואין זבוב שמאריך לחיות שנה שלמה.

מאמרים שאמרו בני אדם על בקא ובקתא

נתבאר, שאין הבקא מאריך לחיות יום שלום. ורב פפא הקשה על כך מהאימרה הבאה, שהיתה שגורה בלשון בני אדם בזמנו.

שבע שנים נתנכרה בקתא [=נקבת הבקא] **מבקא**, וזאת משום שאמרה לו, **ראיתי בן אדם מבני מחוזא המעונגים שרחץ במים ועלה וכרך על עצמו סדינים, וישבת עליו, ומצצת דמו**, ולא הודעת לי שאבוא גם אני.

ומבואר מהמאמר הזה, שהבקא חי אפילו יותר משבע שנים, ואיך אמרו שהבקא חי רק יום אחד.

השיב לו אביי לרב פפא, והרי יש מאמר נוסף השגור בלשון בני אדם, שיתין מני פרזלא תלו ליה לבקא בקורנסיה, כלומר הוי זהיר מנשיכתו כי **כלי ברזל משקל ששים מנה יש לו בפיו לנשוך**. ובוודאי אין הכוונה למשקל ששים מנים שלנו, שהרי הזבוב כולו אינו שוקל כך, אלא הכוונה במשקל של מנים של בקא. וכמו כן כשאמרו שהבקתא התרעמה על בעלה שבע שנים, אין הכוונה לשבע שנים שלנו, אלא לשבע שנים של בקא, שהוא אצלנו רגעים אחדים.

כל יתר כנטול דמי

במסכת בכורות מבואר, שבהמה שיש לה שלוש רגלים, או חמש רגלים, הדבר נחשב למום, שפוסל אותה מלהיקרב למזבח, אבל להדיוט היא מותרת, כשאר בהמות חולין שאינן נאסרות להדיוט על ידי מום.

ואמר על זה רב הונא, שכן הדין כשהיתור או החיסור היה ביד, כלומר ברגלים הקדמיות, שהיו לה שתי רגלים אחוריות כשאר בהמות, וקדמיות היו לה אחת או שלוש, אז הדבר נחשב למום בלבד, שפוסל מהקרבה לגבוה ומותר להדיוט. אבל כשהיה הדבר ברגלים האחוריות, שהיו לה שלוש רגלים אחוריות או רגל אחת אחורית, הבהמה טרפה בכך, ואסורה גם להדיוט.

ועניין זה, שאם נחסר רגל אחורית בבהמה היא טרפה, כבר מבואר לעיל בדף נ"ז, שכן בהמה שחסר לה אחת מרגליה האחוריות, היא בכלל שמוטת ירך הנזכרת לעיל. ורב הונא בא ללמד על כך שכן הדין כשהיה לבהמה רגל אחורית יתירה, כי כלל בדינו, כל יתר כנטול דמי, כלומר כל מקום שיש בבהמה אבר אחד יותר ממה שראוי להיות לה, היא נידונית כבהמה שחסר בה אבר אחד יותר ממה שראוי להיות לה, ואם כן בעלת חמש רגלים נידונית כבעלת שלוש רגלים, וכיון שנחסר לה רגל אחורית, הרי זו טרפה.

ההיא חיותא דהוה לה תרתי סניא דיבי

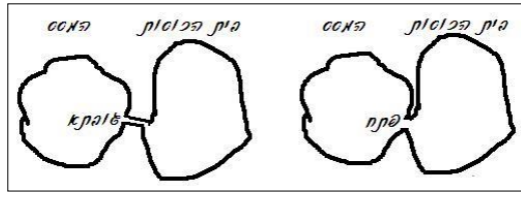
מעשה בבהמה שהיו לה במעיה שני סניא דיבי [=חלק המעיים, הנמשך מהמעיי הדק, והוא עבה וסתום בראשו], והביאו אותה לפני רבינא, לשאול מה דינה, והטריפה מהטעם הנ"ל, שכל יתר כחסר דמי.

ואם היו שני הסניא דיבי מחוברים ביניהם דרך פתח שעובר מזה לזה, הם נחשבים כסניא דיבי אחד, והבהמה כשרה.

ההיא גובתא דהוה נפקא מבי כסי להובלילא

צורת קיבת בהמות כבר נתבארה לעיל בדף מ"ט, ושם נתבארו, שמהקיבה הקרויה בית הכוסות, המאכל עובר לקיבה הקרויה הובלילא או המסס, ועל פי רוב יש פתח ממש בין שתי הקיבות הללו, דרכם המאכל עובר.

ומעשה ארע בקיבה, שנמצא בה בין שתי הקיבות הללו חיבור על ידי גובתא, כלומר כעין צינור וקנה של בשר, כמו מעיים קצרות שמחברות בין שתי הקיבות הללו, ולא היה פתח אחד מזה לזה, אלא מכאן פתח ומכאן פתח, ובין הפתחים הללו עבר הגובתא.

וכשהובא הדבר לפני רב אשי היה סבור שבהמה זו טרפה היא, ואפשר טעמו, משום שגובתא זו אין דרכה להיות שם, והרי היא נחשבת כמעיים יתרים, וכל יתר כחסר דמי, והרי היא כמי שאין לה מעיים.

אך רב הונא מר בנו של רבי חייא אמר לו שאין הדבר כן ואין הדבר נחשב למעיים יתרות כי דבר זה מצוי הוא וכל בהמות השדה יש להן גובתא כזה ולכן הבהמה **כשרה**.

ההוא גובתא דהוה מעברא מבי כסי לכרסא

כדרך שבית הכוסות מחובר בפתח להמסס בסופו כך הוא מחובר בפתח לכרס בתחילתו שהמאכל עובר מהכרס לבית הכוסות דרך פתח שביניהם.

ומעשה ארע בבהמה, שנמצא בה חיבור בין הכרס לבית הכוסות על ידי גובתא, כנ"ל. ומאחר ששמע רב אשי, שכשיש חיבור של גובתא בין בית הכוסות להמסס שאחריו, הבהמה כשרה, כי כן הדבר בהרבה בהמות, היה סבור שכמו כן הדין כשיש חיבור של גובתא בין בית הכוסות לכרס שלפניו הבהמה כשרה.

אך רב אושעיא אמר לו, שאין הדבר כן, "אטו כולהו בחדא מחיתא מחיינהו" [=וכי כל הדינים נארגו באותה אריגה], כלומר, במקום שנאמר בפירוש שהבהמה כשרה בגובתא, שם היא כשרה, אבל במקום שלא נאמר כן בפירוש, מאחר שאין דרך שיהיה שם גובתא, הרי אלו מעיים יתרים, וכל יתר כחסר דמי, והבהמה **טרפה**.

שני בני מעים יוצאים מהקיבה

כבר נתבאר שהמהמעי הדק יוצא מעי סתום בקצהו הנקרא סניא דיבי וממנו יוצא מעי גס הנקרא הדורי דכנתא.

והעיד רבי נתן בר שילא גדול טבחי ציפורי לפני רבי, שאם יש לבהמה שני בני מעיים, כלומר שני הדורי דכנתא, אחד יוצא מסוף הקיבה, ואחד יוצא מאמצע הקיבה, הבהמה **טרפה**, כי כל יתר כחסר דמי, ומאחר שיש לה שנים, הרי זה כמו שאין לה כלל.

וכל זה **כשהם יוצאים מהקיבה במקומות מרוחקים זה מזה**, אבל כשיוצאים מהקיבה במקום אחד, כלומר **סמוכים זה לזה**, ואחרי יציאתם הם מתחברים לאחד, הם נחשבים כהדורי כנתא אחד, והבהמה **כשרה**.

ונחלקו רב אמי ורב אסי בדבר זה. לדעת אחד מהם כן הדין אם הם מתחברים סמוך לתחילתם, באופן שפירודם הוא עד כאצבע אורך ולא יותר. ולדעת אחד מהם כן הדין גם אם הם מתחברים סמוך לסופם, במקום יציאת הרעי, ובלבד שיהיה חיבורם בסופם לכל הפחות אורך כאצבע, שיהא הרעי יוצא ממקום אחד.

וכל זה בבהמה, אבל אם ארע כן בעוף, שיצאו מהקיבה שני הדורי דכנתא, בכל אופן העוף כשר. כי פעמים כן הוא דרך יצירת העוף, ואין הדבר נחשב אצלו מסימני טרפה.

נוצת העוף כבשר

נתבאר לעיל בדף נ"ז, שלדעת רבי יהודה, עוף שניטלו כל נוצותיו, הרי הוא נידון כגלודה, כלומר כבהמה שניקלף כל עורה, והרי זה טרפה. ומכאן, שלדעת רבי יהודה, הנוצות של העוף נחשבות כעורו.

וכעין זה מצינו לעניין פיגול, שהמולק חטאת העוף על מנת לאכול כזית מבשרה אחר זמן האכילה, פיגל את הקרבן, ואמר רבי ישמעאל, שלעניין זה העור והנוצות מצטרפים, ואם חישב מחשבת פיגול זו על כזית של צירוף בשר ועור ונוצות פיגל את הקרבן. ומכאן, שלדעת רבי ישמעאל, נוצות העוף נידונות כעורו וכבשרו.

ואמר רבי יוחנן, שרבי יהודה ורבי ישמעאל שניהם מודים זה לדברי זה, כי דברי שניהם מטעם אחד נאמרו.

ורבא לא קיבל זאת, ואמר, שאפשר שכל אחד מהם אמר דבריו, שהנוצות נחשבות כמו עור, רק לעניין מה שאמר. שכן אפשר שלדעת רבי יהודה, רק לעניין טרפה חסרון נוצה נחשב כחסרון העור, שלעניין טרפה שני חסרונות אלו שווים, שנחסר דבר המגין ומחמם, ובלעדיו ימות, אך לעניין פיגול, אין הנוצה נחשבת כמו העור. וכמו כן אפשר שלדעת רבי ישמעאל, דווקא לעניין מחשבת פיגול הנוצה נחשבת כמו העור, כי לדעתו היא ראויה לאכילה, אבל לעניין טרפה, אין הנוצה מגינה כמו העור, ובחסרונה אין העוף נעשה טרפה.

בהמות שבאו לכלל סכנה ואינן טרפה

יש דברים, שעל ידם הבהמה באה לכלל סכנה, ועומדת למות, אך אין זה פגם וחסרון בגופה, אלא דבר אחר הגורם לה את המיתה, ולכן אינה נעשית טרפה על ידו. ובכלל זה הדברים הבאים הנזכרים במשנתנו ובברייתא:

א. אחוזת דם. כלומר חולי של ריבוי דם בגוף.

ב. מעושנת. כלומר חולי שארע לה מחמת עשן ששאפה.

ג. מצוננת. כלומר חולי של צינון הבא מחמת קור.

ד. אכלה הרדופני. כלומר חולי שארע לה מחמת אכילת ירק שהוא סם המות [=רעל] לבהמה. וכן הדין אם אכלה דברים אחרים שהם סם המות לבהמה.

ה. אכלה צואת תרנגולים. כלומר חולי שארע מחמת אכילת צואת תרנגולים שהיא מזוהמת.

ו. שתתה מים הרעים. כלומר שתתה מים מגולים, שנתן בהן נחש את ארסו, וחלתה.

ז. [נוסף בברייתא] הלעיטה תיעה. הוא שורש של עשב מר

מאד, הנקרא בארמית מרירתא, ובלע"ז תור"א, וכשאוכלת ממנו היא חולה.

ח. [נוסף בברייתא] **הלעיטה עלי חלתית**. שהם מרים וגורמים לה לחלות, אך אינה נעשית בכך טרפה. **אבל** האכילה **קורט של חלטית**, חד הוא, ונוקב את בני המעיים, ונעשית על ידו **טרפה**.

ט. [נוסף בברייתא] **הלעיטה פלפלין**. הוא חריפים, וכשאוכלת מהם היא חולה.

כל הדברים הללו, אם ארעו לבהמה, אף על פי שבכך היא נוטה למות, לא נעשית טרפה בכך, משום שאין פגם בגופה, ולכן אם נשחטה קודם שמתה, היא **כשרה**, ו**מותרת באכילה**, ובשרה ראוי לאכילה לאדם, כי אינו ניזוק מחמת הדברים הללו שארעו לבהמה.

ויש דברים אחרים, שאם ארעו לבהמה וחלתה מחמתם, גם כן אינה נעשית טרפה, אבל הם גורמים לבשרה שיהיה מסוכן לאוכלו, ולכן אף על פי **שהבהמה מותרת משום טרפה, אסור לאכלה משום סכנת נפשות**.

ובכלל זה, הדברים הבאים הנזכרים במשנתנו ובברייתא:

א. **אכלה סם המות**. כלומר אכלה מאכל שהוא רעל לבני אדם, מאחר שנספג בגופה, אם יאכלו ממנו בני אדם, ימותו. ואין זה דומה לבהמה שאכלה דבר שהוא רעל לבהמות, שאף על פי שהיא ניזוקה ממנו האדם אינו ניזוק ממנו.

ב. **הכישה נחש**. מאחר שהכישה הנחש, הרעל מתפשט בכל גופה, ואם יאכל אדם מבשרה, ימות. ואין זה דומה לבהמה ששתתה מים מגולים שנחש נתן בהם ארס, שבבהמה זו הארס נמצא רק בקיבתה, ולא נספג בכל בשרה.

ג. [נוסף בברייתא] **נשכה כלב שוטה**. במסכת יומא מבואר, שכלב שוטה רוח רעה שורה עליו, וכשנושך אדם, הרוח הזו שורה על האדם והורגת אותו. וכן הוא כשאדם אוכל בשר בהמה שנשךאותה כלב שוטה, ולכן אסור לאוכלה משום הסכנה.

דף נ"ט

אכילת חלתית על לב ריקן

אמר רב יהודה, זה שאכל חלתית משקל שלושה שקלים על לב ריקן, כלומר קודם שאכל היום דברים אחרים, **נפשט ממנו עורו**, משום שהחלתית מחממת אותו מאד, ולוקה בקדחת.

ואמר רבי אבהו, בדידי הוה עובדא, כלומר, בי היה מעשה, שאכלתי חלתית משקל שקל אחד, והקדחת החלה לאחוז בי, ואם לא שישבתי מיד במים להתקרר, היה עורי נפשט ממני. ובהצלת עצמי קיימתי, "כי בצל החקמה בצל הקסוף ויתרון דעת החקמה תתחיה בעליה" (קהלת ז' י"ב).

עקירת תליא דליביה

אמר רב יוסף, זה שאכל ששה עשר ביצים, וארבעה אגוזים, ושבעה גרעיני צלף, ושתה רביעית דבש, ועשה כל זה בתקופת תמוז על לב ריקן, גורם לעצמו נזק גדול, שכל מקום חיבור לבו בגופו נעקר ממקומו.

צבי שנחתכה רגלו האחורית

מעשה בצבי שחוט שהובא לבית ראש הגולה, והיתה רגלו האחורית חתוכה באמצעה, **בדק אותו רב בצומת הגידים**, [הם קבוצת גידים העוברים אחורי השוק סמוך לברך], וכשראה שהם שלמים, הכשיר את הצבי לאכילה.

והיה רב סבור לאכול ממנו כשהוא אומצא, כלומר על ידי צליה קלה, שמולחו הרבה, ונותנו מעט על גבי גחלים ואינו צולהו הרבה בתנור.

שאל אותו **שמואל**, למה אין כבודו חושש, **שמא נחש נשך שם את הצבי, ונמצא בשרו של הצבי מורעל מהארס**, ויש באכילתו סכנת נפשות.

אמר לו רב, אם כן, שבאכילתו אומצא יש סכנת נפשות, מה תקנתו שנוכל לאכלו.

השיב לו שמואל, נצלה אותו בתנור, ובכך הוא נבדק מאליו, אם הוא מורעל מארס הנחש או לא. **ונתנוהו בתנור, והיה הבשר מתפרק ונופל חתיכות חתיכות, וזהו הסימן שהוא מורעל**.

קרא שמואל על רב את הכתוב, "לא יאנה לצדיק כל און וישעיים מלאו רע" (משלי י"ב כ"א), שנזדמנתי לשם, ומנעתיו מלאכול.

קרא רב על שמואל את הכתוב, "ינצל רז לא אגס לך" (דניאל ד' ו').

העניינים הבאים

מתחילת הפרק ועד כאן נתבאר, על ידי אלו פגמים הבהמה נעשית טרפה, ועל ידי אלו מהם היא בכשרותה. וכל זה בבהמה שהיא טהורה. ומכאן ואילך יתבאר בעזה"י **אלו בעלי חיים הם בכלל הטהורים**, שהם מותרים באכילה אם נשחטו כדין ואינם טרפה, ו**אלו בעלי חיים הם טמאים**, ולא תועיל להם שחיטה להכשירם לאכילה, ומה הם הסימנים על ידם ניתן לדעת מי הטמאה ומי הטהורה.

[ויקרא י"א א'-ח'] [וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם. דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו. אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם. ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא מפריס טמא הוא לכם. ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמאה הוא לכם. ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם. מבשרם לא תאכלו ובגבולתם לא תגעו טמאים הם לכם.]

[דברים י"ד ד-ח'] זאת הבהמה אשר תאכלו שור שֶׁה כְּשָׁבִים וְשֶׁה עֲזִים. אֵיל וְצָבִי וְיַחְמוּר וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֹאוּ וְזָמֵר. וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֻסַת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פְּרֻסוֹת מְעַלַת גְּרָה בְּבֵהמָה אֲתָה תֹאכְלוּ. אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגְּרָה וּמִמְּפָרִיסֵי הַפְּרָסָה הַשְּׁסוּעָה אֵת הַגָּמֶל וְאֵת הָאֲרָנָבֶת וְאֵת הַשָּׁפָן כִּי מְעַלָּה גְּרָה הִמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמָאִים הֵם לָכֵם. וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְּרִיס פְּרָסָה הוּא וְלֹא גְרָה טְמֵא הוּא לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ.

סימני בהמה וחיה

סימני בהמה וחיה, על ידם ניתן לדעת אם היא טמאה או טהורה, מפורשים הם בתורה. והם (א) מפרסת פרסה. (ב) שוסעת שסע פרסות. (ג) מעלת גרה. שנאמר, "דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ. כָּל (א) מִפְּרֻסַת פְּרָסָה (ב) וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֻסַת (ג) מְעַלַת גְּרָה בְּבֵהמָה אֲתָה תֹאכְלוּ".

והנני להעתיק בקצרה, ביאור עניינים אלו מהספר החשוב "שיחת חולין" להרה"ג רבי אמיתי בן דוד שליט"א, שם האריך בדבר וציין מקור לכל פרט ופרט מהדברים:

א. מִפְּרֻסַת פְּרָסָה.

סימן זה של מפרסת פרסה יש בו שני ענינים. האחד הוא שתהיה לבהמה פרסה על כף רגלה והוא כעין מנעל קשה ועגול המכסה את כל כף הרגל ולא שתהיה לה כף רגל עם צפרנים ללא פרסה כמו שפן וארנבת או כף רגל עם אצבעות ככלב וחתול. העניין השני הוא שתהיה פרסה זו פרוסה ומחולקת לשנים ולא תהיה פרסה אחת שלמה כשל סוס וחמור.

ב. שִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֻסַת.

הכוונה בסימן זה, שתהיה הפרסה חלוקה לשנים מלמעלה עד למטה,, שבכל רגל של בהמה טהורה יש שתי פרסות נפרדות, אך צמודות זו לזו, שיש בעלי חיים שפרסותיהם סדוקות מלמעלה, ואינן שסועות ומובדלות לגמרי, שלמטה הן מחוברות, כמו גמל, שפרסותיו מחוברות מהצד האחורי, ובהמה כשרה פרסותיה חלוקות לשנים ממש.

והטעם לסימנים אלו, כי הם מוכיחים על הבהמה שהיא נרדפת ולא רודפת, שאין לה צפרנים לדרוס ולטרוף, אך יש לה פרסות המתאימות לבריחה מפני הרודפים, כי השסע מועיל שתהיה הפרסה טובה לקיפוץ ודילוג בהרים ובגבעות. ורצה הקב"ה שנאכל דווקא את אלו, כי האלקים יבקש את נרדף, וטבע הבהמה והחיה הנרדפת הנוח והטוב משפיע על האוכלים את בשרה.

ג. מְעַלַת גְּרָה.

הכוונה בסימן זה, שאחרי שהבהמה בולעת את המאכל בפעם הראשונה, היא חוזרת ומקיא אותה ממעיה לפיה, לכתשו ולטחנו הדק.

והטעם לסימן זה, כי בהמות אלו, מאחר שהן יראות מהחיות הרעות והטורפות, אין להן פנאי לטחון המאכל בפה בשעה שהן תולשות אותו מהקרקע, עשה להן הקב"ה טבע זה, שתחילה בשעה שתולשות המאכל בשדה, בולעות ממנו הרבה וממלאות המעיים, ואחר כך כשיהיו במקום מנוחתן במקום מחסה, בצהרים או בלילה, הן מעלות הגרה וטוחנות היטב, וחוזרות ובולעות.

ושלוש הסימנים הללו, ישנם כולם בכל הבהמות והחיות הטהורות, שהן שלוש מיני בהמות, "שור. שֶׁה כְּשָׁבִים. וְשֶׁה עֲזִים" (דברים י"ד ד'). ושבע מיני חיות, "אֵיל. וְצָבִי. וְיַחְמוּר. וְאֶקוּ. וְדִישָׁן. וְתֹאוּ. וְזָמֵר" (דברים י"ד ה').

שיניים עליונות קדמיות במעלי הגרה

שנינו בברייתא, שכל בהמה שמעלה גרה, בידוע שאין לה שנים עליונות קדמיות, [והטעם לכך כי די לה בשיניים תחתונות לתלוש המאכל כיון שאינה לועסת מיד עד שתשוב ותעלה הגרה], ומסיימת הברייתא, שכל חיה שהיא כן, היא טהורה.

והקשו על כך שכן הגמל גם כן מעלה גרה ואין לו שיניים קדמיות עליונות והוא טמא.

ותירצו, שאמנם אין לו שיניים עליונות לכל קדמת הפה, אבל יש לו ניבי, כלומר שתי שיניים קדמיות עליונות יש לו, ואינו כבהמות הטהורות שאין להן שיניים קדמיות עליונות כלל.

וחזרו והקשו והלא גמל צעיר אין לו ניבי ואם כן מצינו מעלת גרה שאין לה שיניים קדמיות עליונות והיא טמאה. וכן שפן וארנבת הם מעלי גרה ויש להם שיניים קדמיות עליונות והם טמאים. ועוד היאך תלה התנא של הברייתא את הסימן בשיניים הלא סימן זה אינו מוזכר בתורה כלל ועיקר.

ולפיכך הגיהו את הברייתא, ואמרו, שכך ראוי לשנות. **כל בהמה שאין לה שיניים קדמיות למעלה, בידוע שהיא מעלת גרה, ומפרסת פרסה, ואין אנו צריכים לבדוק זאת, ולפיכך, הרי היא טהורה.**

ואמנם אם הבהמה שלמה, יש לנו לבדוק אם היא מפרסת פרסה או לא, אך כשפרסותיה חתוכים, יכולים אנו לסמוך על סימן זה, שאין לה שיניים קדמיות עליונות, לדעת שהיא מפרסת פרסה. וכדברי רב חסדא להלן.

מצא בהמה שאין לה שיניים עליונות קדמיות

נתבאר, שגמל צעיר, הוא הבהמה הטמאה היחידה, שאין לה שיניים קדמיות עליונות, והיא טמאה. ואין לומר, אף שאין אנו מכירים חיה נוספת כעין זו, שהיא טמאה בלא שיניים עליונות קדמיות, שמא יש חיה טמאה נוספת שאין לה שיניים קדמיות.

שכך שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר "אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגְּרָה וּמִמְּפָרִיסֵי הַפְּרָסָה אֵת הַגָּמֶל כִּי מְעַלָּה גְרָה הוּא וּפְרָסָה אֵינֶנּוּ מִפְּרִיס טְמֵא הוּא לָכֵם. וְאֵת הַשָּׁפָן כִּי מְעַלָּה גְרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִיס טְמֵא הוּא לָכֵם. וְאֵת הָאֲרָנָבֶת כִּי מְעַלַת גְרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הוּא לָכֵם" (ויקרא י"א ד-ו') שליט בעולמו יודע, שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל שמן וארנבת, לפיכך פרט בהם הכתוב, "טְמֵא הוּא

לָכֶם", אלו ולא אחרים, ואין לך לחוש למעלה גרה אחר,

שכל שאר מעלה גרה טהורים.

ולפיכך אמר רב חסדא, שאם היה אדם מהלך במדבר, ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות, ואינו יודע אם היא מפריסה פרסה או לא, בודק בפיה, אם אין לה שיניים למעלה, **אין לו להסתפק בה אלא או בהמה טהורה היא או גמל צעיר היא, ולפיכך אם מכיר הוא שאין זה גמל צעיר, הרי זו בהמה טהורה.**

מצא בהמה שפיה חתוך

אמרה תורה, "אֵךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגֶּרֶה

וּמִמַּפְרִיטֵי הַפְּרָסָה כּוֹי וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מִפְרִיט פְּרָסָה הוּא וְשָׁסַע

שָׁסַע פְּרָסָה וְהוּא גֶרֶה לֹא יֵגֵר טָמֵא הוּא לָכֶם" (ויקרא י"א ד')

ושנו על זה בבית מדרשו של רבי ישמעאל, שליט בעולמו

יודע, שאין לך דבר שמפריס פרסה וטמא, אלא חזיר,

לפיכך פרט בו הכתוב "טָמֵא הוּא לָכֶם", הוא לבדו מפריס

פרסה וטמא.

ולפיכך אמר רב חסדא, שאם היה אחד מהלך בדרך, ומצא

בהמה שפיה גמום, **ואין ניכר אם היו לה שיניים קדמיות**

עליונות או לא, בודק בפרסותיה, אם פרסותיה סדוקות,

אין לו להסתפק בה אלא או בהמה טהורה היא או חזיר,

ואם מכיר הוא שאין זה חזיר, בידוע שהיא טהורה.

מצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות

קבלה היא בידינו, שיש דבר נוסף בבהמות טהורות, שישנו

רק בבעל חי נוסף אחד שאינו טהור, בערוד. והסימן הוא,

שהבשר שתחת העליה, אם קורעים אותו, הוא נקרע בנקל

שתי וערב, שחוטי הבשר שם חלקם סדורים שתי, וחלקם

סדורים ערב, וכשקורע את הבשר, חלק ממנו נקרע בנקל

שתי, וחלק ממנו נקרע בנקל ערב, שלא כשאר בעלי חיים,

שאינן הבשר הזה נקרע בהם בנקל, אלא או שתי או ערב.

ולפיכך אמר רב חסדא, שאם היה אחד מהלך במדבר,

ומצא בהמה, שפיה גמום, ואינו יכול לבדוק אם יש לה

שיניים עליונות קדמיות, ופרסותיה חתוכות, ואינו יכול

לבדוק אם היא מפרסת פרסה ושוסעת שסע, בודק

בבשרה, ואם הוא נקרע בנקל שתי וערב, אין לו להסתפק

בה אלא או בהמה טהורה היא או ערוד, ואם מכיר הוא

שאינן זה ערוד, בידוע שהיא טהורה.

סימני חיה

נאמר בתורה, "כָּל חֵלֶב כּוֹי לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ג' י"ז), ובכלל

איסור זה, חלב בהמות טהורות, הקרוי חלב לעניין

הקרבתו למזבח, אבל חלב החיות לא נאסר כאן.

ולדעת תנא קמא בברייתא, אלו הם הסימנים, שעל ידם

ניתן לדעת, שבעל החיים שלפנינו הוא חיה ולא בהמה,

וחלבו מותר. כל שיש לה **(א) קרניים. (ב) וטלפיים**, כלומר

צפורני הפרסות.

ולדעת רבי דוסא, סימן אחד יש, על ידו הדבר מבורר,

והוא, אם יש לה **קרניים**. ולפיכך, אם יש לה קרניים, אין

אתה צריך לחזור ולבדוק אם יש לה גם טלפים, ואפילו

נחתכו רגליה, כשרה, וחלבה מותר, שהקרניים סימן

מובהק הוא. אבל בדק וראה שיש לה טלפים, אין זה סימן

שהיא חיה, ועדיין צריך לבדוק אם יש לה קרניים.

ויש מין חיה הנקרא קרש, וזה, אף על פי שאין לו אלא קרן

אחת, מותר.

הקרניים שהן סימן לחיה

נתבאר, שהסימנים המאפיינים את החיה, הם שיש לה

קרניים וטלפיים.

והקשו על כך, שכן גם עז יש לו קרניים וטלפיים, והעז

בהמה היא ולא חיה, וחלבה אסור.

ותירצו, שהקרניים שהם סימן לחיה, היא קרניים

כרוכות, כלומר עשויות שכבות שכבות, כעין קליפה על

קליפה, וקרני העז אינן כן.

וחזרו והקשו, הלא קרני השור כרוכות הן, ובכל זאת

בהמה הוא ולא חיה, וחלבו אסור.

ולפיכך חזרו מהתירוץ הראשון ואמרו, שהקרניים שהם

סימן לחיה, היא קרניים **חרוקות**, כלומר מלאות פגימות

וחריצים וקרני השור חלקות הן.

וחזרו והקשו, הלא קרני העז חרוקות הן, ובכל זאת בהמה

הוא ולא חיה, וחלבו אסור.

ולפיכך תירצו, שהקרניים שהם סימן לחיה, היא קרניים

מפוצלות, כלומר, שכל קרן מתחלקת ונעשית כמה

לקרניים.

וחזרו והקשו, הלא הצבי אינו קרניו מפוצלות, ובכל זאת

הוא חיה, וחלבו מותר.

ולפיכך תירצו, שהקרניים שהם סימן לחיה, היא קרניים

חדורות, כלומר, עגולות. וי"מ שהן חדות בקצה למעלה.

ומסקנת הגמרא, שהקרניים הם סימן לחיה, באחד משני

האופנים הבאים:

א. אם הקרניים מפוצלות, די בכך כדי לדעת בברור שהיא

חיה ולא בהמה, שאין בהמה שקרניה מתפצלות.

ב. אם אין הקרניים מפוצלות, כדי שנוכל לסמוך על

הקרניים שהן סימן לחיה, **צריך שיתקיימו בהן שלושת**

הדברים הבאים, כלומר שהיו **(א) כרוכות**, [להודיע שאין זה

עז]. **(ב) חדורות**, [גם כן, להודיע שאין זה עז, שרוב עיזים אין

קרניהם חדורות]. **(ג) וחרוקות**, [להודיע שאין זה שור]. ובזה

לא די, כי אף שרוב עיזים אין קרניהם חדורות, יש מין עז

הנקרא עז כרכום, וקרניו חדורות וחרוקות, וספק אצלנו

אם מין בהמה הוא משום ששמו עז, או מין חיה הוא,

משום שקרנותיו חדורות וחרוקות. ולפיכך, כדי שנדע

שחיה זו הבאה לפנינו אינה בהמה, ואף לא עז כרכום, לא

די בכך שקרניה חדורות וחרוקות באופן רגיל, ורק כשיהיו

חרוקות באופן כזה, שהחריצים סמוכים זה לזה, ומובלעים זה בזה, אז הדבר ידוע שאין זה עז כרכום, ובוודאי חיה היא.

חלב עז כרכום

מעשה בעז כרכום שהיתה בבית ראש הגולה, ולאחר ששחטוה, נקרו ממנה את כל החלב, [והיה החלב רב, מלא סל שלם], ובאו לשאול אם עז זו חיה היא, והחלב מותר, או בהמה היא, והחלב אסור.

רב אחאי אסר, כי אמר שעז זו מין בהמה היא, וחלב בהמה אסור.

ורב שמואל בנו של רבי אבהו התיר, כי אמר שעז זו מין חיה היא וחלבה מותר, ואף עשה מעשה בעצמו ואכל ממנו. וקרא על עצמו את הפסול, "מִפְרֵי פִי אִישׁ תִּשְׁבַּע בְּטָנוֹ תְּבוּאֹת שְׁפָתָיו יִשְׁבַּע" (משלי י"ח כ'), כלומר, בשכר ששמעתי וקבלתי מרבותיי שהוא מותר, בטני שבע ממנו.

ושלחו מארץ ישראל בעניין זה, הלכה כשמואל בנו של רבי אבהו, אך הזהרו בכבוד רבינו אחאי, לנהוג בו כבוד, ולדון לפניו כהלכה, עד שיחזור בו, ולא יתירן בפניו מה שהוא אוסר, שמאיר עיני גולה הוא.

קרש וטיגריס

נתבאר לעיל, שיש מין חיה טהורה הקרויה קרש, ואף על פי שיש לו רק קרן אחת, חלבו מותר.

וביאר רב יהודה, שקרש הוא החיה הקרויה **טביא דבי עילאי**, כלומר צבי של יער הנקרא עילאי. ועוד הוסיף וביאר, ש**טיגריס** הנזכר באיזה מקום, הוא חיה הקרויה **אריא דבי עילאי**, כלומר אריה של אותו יער הנקרא עילאי.

ואמר רב כהנא, שאריא דבי עילאי זה גדול הוא כל כך, עד שיש בו תשע אמות בין אוזן לאוזן.

ואמר רב יוסף, ש**טביא דבי עילאי** גדול הוא כל כך, שארכו ששה עשר אמה.

גבורת אריא דבי עילאי

אמר קיסר לרבי יהושע בן חנניה, אלהיכם נמשל כאריה שנאמר, "אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא ה' אֱלֹקִים דְּדָר מִי לֹא יִנְבֵּא" (עמוס ג' ח'), כלומר, כך אמר הנביא, כשם שבזמן שהאריה שאג, אין אחד שלא יירא, כך בזמן שה' אלקים מדבר, אין מי שלא ינבא הנבואה, ואם כן נמשל לו הקב"ה. והקשה על זה הקיסר מה גדולתו שנמשל כאריה הרי פרש כלומר אדם גיבור יכול להרוג אריה ואין גבורת האריה גדולה כל כך.

השיב לו רבי יהושע, לא לאריה שאתה מכיר נמשל הקב"ה אלא לאריא דבי עילאי שגבורתו גדולה ביותר ואין מי שיוכל להתגבר עליו.

אמר לו קיסר, רוצה אני שתראה לי את האריה הזה. השיב לו רבי יהושע, לא תוכל לראותו כלומר לא יהיה לך כח לראותו. לא קיבל זאת קיסר, ואמר, אף על פי כן, מצווה אני אותך שתראה לי אותו.

היה רבי יהושע מחויב לעשות רצון קיסר. ביקש רחמים, ונעקר האריה הזה ממקומו לצאת לרומי. כשהיה רחוק מרומי ארבע מאות פרסה נהם קול אחד והפילו כל הנשים המעוברות ונפלה גם חומת רומי. כשהיה רחוק שלוש מאות פרסה נהם קול אחר ונפלו כל ככי ושיני [=השיניים] של בני האדם, וגם קיסר עצמו נפל מכסאו לארץ.

אמר קיסר לרבי יהושע, בבקשה ממך בקש רחמים עליו שיחזור למקומו. ביקש עליו רחמים וחזר לארצו.

קיסר מבקש לראות את אלוקינו

אמר קיסר לרבי יהושע בן חנניה, רוצה אני לראות את אלוקיכם. השיב לו רבי יהושע, לא תוכל לראותו. לא קיבל זאת קיסר, ואמר, אף על פי כן, מצווה אני אותך שתראה לי אותו.

דף ס'

היה רבי יהושע מחויב לעשות רצון קיסר. הלך והעמיד את קיסר נגד השמש בתקופת תמוז שהשמש מאירה בחוזקה, ואמר לקיסר, הסתכל בה. השיב לו קיסר, איני יכול.

אמר לו רבי יהושע, אור יום השמש, שהוא אחד מהשמשים העומדים לפני הקב"ה לשמשו, ואתה אומר שאינך יכול להסתכל בו, להסתכל בשכינה עצמה לא כל שכן שלא תוכל?

קיסר מבקש לתקן סעודת אלוקינו

אמר קיסר לרבי יהושע בן חנניה, רוצה אני לתקן סעודה לאלוקיכם. השיב לו רבי יהושע, לא תוכל. שאל קיסר, מדוע? אמר לו רבי יהושע, רבים חילותיו. לא קיבל זאת קיסר, ואמר, אף על פי כן, מצווה אני אותך שתתן לי לתקן לו את סעודתו.

היה רבי יהושע מחויב לעשות רצון קיסר. אמר לקיסר, צא והכן על שפת נהר הנקרא רביתא, ששם המקום רחב וגדול לקבץ בו חיילותיו לסעודתך. טרחו עבדי קיסר ששה חודשי הקיץ להכין המקום לסעודה גדולה, ולבסוף באה רוח גדולה, והעיפה הכל לתוך הים. טרחו עבדי קיסר שוב ששה חודשי החורף, ולבסוף בא גשם והטביע הכל לים.

שאל קיסר את רבי יהושע, מה זאת? כלומר למה ארע כן. והשיב לו רבי יהושע, הרוח והגשם הללו, הם כפחותי משרתי, שבאו לכאן קודם בואו להכין המקום, הרוח בא לכבד ולטאטא את המקום, והגשם בא לרבצו ולשוטפו מפני האבק, והם לבדם כילו כל מה שהכנת. אמר קיסר, אם רבים הם כל כך חיילותיו, שהפחותים הבאים לכבד ולרבץ כילו כל מה שהכנתי שנה שלמה, באמת לא אוכל לתקן סעודתו.

בת קיסר מבקשת שהקב"ה יעשה לה מסתוריתא

אמרה בת קיסר לרבי יהושע, אלוקיכם הוא נגר, שכך נאמר, "הַמְקַרְה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׁם עָבִים רְכוּבוּ הַמְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי רוּחַ" (תהלים ק"ד ג), אם כן אמור לו שיעשה לי מסתוריתא אחת, היא כלי להתרת פקעות של צמר.

אמר לה, טוב. ביקש רחמים עליה ונעשית מצורעת, והושיבוה בשוק של רומי ונתנו לו מסתוריתא. שכך היה מנהגם כל המצורעים של רומי היו נותנים להם מסתוריתא ויושבים בשוק ומתירים פקעות, שכך היו הרואים יודעים צערם, ומתפללים עליהם.

יום אחד עבר שם רבי יהושע, ובת קיסר היתה יושבת ומתירה פקעות בשוק של רומי, ראה אותה ושאל, האם טובה המסתוריתא שנתן לך אלוקי?

בקשה ממנו, אמור לאלוקיך שיקח מה שנתן לי. השיב לה, אלוקינו נותן ואינו לוקח.

צורת השור והחמור

אמר רב יהודה, **השור הוא כרסתן ופרסתן, רב רישיה ורב גנובתיה**, כלומר כך היא הצורה הראויה לשור, כרס רחבה ופרסות רחבות, ראש גדול, וזנב גדול. **וחילוף הדברים בחמור**, [כרס ופרסות צרים, ראש וזנב קטנים]. ונפקא מינה למקח וממכר, שאם סיכמו ביניהם על מכירת שור או חמור, צריך להיות בהם הדברים הללו.

שור שהקריב אדם הראשון

במסכת עבודה זרה מבואר, שאדם הראשון הקריב שור. ואמר רב יהודה, שור שהקריב אדם הראשון, קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר, "וְתִיטֵב לֵה' מְשׁוֹר פֶּר מְקַרְן מִפְּרִיס" (תהלים ס"ט ל"ב). וביאר רב נחמן שרב יהודה דרש זאת מהכתיב "מקרן" שמשמע קרן אחת.

ואמר רב יהודה, שור שהקריב אדם הראשון, קרניו קודמות לפרסותיו, שכל שוורים, פרסותיהם נולדות עמם, וקרנותיהם גדלים לאחר זמן, אבל של מעשה בראשית, בקומתם נבראו, ובקרניהן, וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה, נמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו, שנאמר "וְתִיטֵב לֵה' מְשׁוֹר פֶּר מְקַרְן מִפְּרִיס", תחילה "מקרן" קרן, ורק אחר כך "מפריס" פרסה.

בריות בראשית

הדברים הנ"ל מסייעים את דברי רבי יהושע בן לוי שאמר, כל מעשה בראשית, **בקומתן נבראו**, כלומר לא קטנים, אלא גדולים בקומה, כאילו היו בני כמה שנים, [ולפיכך קדמו קרנותיו, שהרי עמו נוצרו, ויצאו תחלה], **לדעתן נבראו**, שהודיעם שיבראם, והם ניאותרו, **ולצביונם נבראו**, שבחרו להם, שנאמר, "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם" (בראשית ב' א') אל תקרי צבאם אלא צביונם.

בריאת הצומח

[בראשית א' י"א-י"ב] וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן. וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב.

יציאת כל מין לעצמו

כשצויה הקב"ה על בריאת הדשא והעשב, אמר, "תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע", ולא נאמר בציווי הזה שתהא יציאת כל מין בפני עצמו. וכשצויה על בריאת העצים, נאמר "עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵוֹ", כלומר שיצא כל עץ למינו, ולא יצאו המינים מעורבבים.

ואף על פי שלא נאמר לדשא ולעשב שיצאו כל אחד למינו, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן, אם רצונו של הקב"ה בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות. ועוד קל וחומר ומה אילנות, שאין דרכן לצאת בערבוביא, שהרי גדולים הם, וענפיהם מרובים, ואין ראויים לגדול צפופים, אם מפוזרים, אמר הקב"ה למינהו, שיצא כל אילן בעצמו ברחוק מחבירו שיהא לו היכר, אנו הדשאים, שרבים אנו, ודרכנו לצאת צמודים ומעורבבים, ואם אין נזהרים לצאת כל עשב לבד, הרי אין אנו ניכרין זה מזה, על אחת כמה וכמה שעלינו לצאת כל מין לעצמו. ומיד כל אחד ואחד יצא למינו.

דרש רבי חנינא בר פפא, שעל זה עניין זה, פתח שר העולם [=מלאך הממונה] ואמר, "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם וְשָׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו" (תהלים ק"ד ל"א), שכולם זהירים במצותיו.

הרכיב שני דשאים זה על גב זה

הרכבת שני מינים שונים של אילנות היא בכלל איסור כלאים. ורבינא הסתפק, אם כן הדין גם לעניין הרכבת שני מיני דשאים. שכן מצד אחד אפשר לומר, מאחר שלא נאמר בדשאים בציוויים, שיצאו כל מין לעצמו, אפשר שכולם נחשבים מין אחד, ומותר להרכיבם זה בזה. ומצד שני אפשר לומר, מאחר שלמעשה יצאו כל מין לעצמו, והסכים עימהם הקב"ה, נחשבים הם כמינים נפרדים, ואסור להרכיבם זה בזה. ומסקנת הגמרא תיקו.

מיעוט הירח וניחומו

רבי שמעון בן פזי דרש את סתירת הכתובים בעניין בריאת המאורות. מתחילה נאמר, "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמָּאֹרֹת הַגְּדֹלִים" (בראשית א' ט"ז), כלומר שנים גדולים היו. ולאחר מכן נאמר, "אֶת הַמָּאֹרֹת הַגְּדֹלִים לְמַמְשָׁלַת הַיּוֹם וְאֶת הַמָּאֹרֹת הַקְּטָן לְמַמְשָׁלַת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים" (בראשית א' ט"ז), כלומר אחד קטן ואחד גדול. וביאר שהעניין הבא רמוז בכתובים הללו.

מתחילה נבראו שני מאורות גדולים. ואמרה ירח לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה, לכי ומעטי את עצמך.

אמרה לפניו, ריבונו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון, אמעיט את עצמי? אמר לה, לכי ומשול ביום ובלילה.

אמרה לו, מה גדולה יש בכך שאהיה גם ביום, שרגא בטיהרא למאי מהני, כלומר נר בצהרים אינו מועיל כלום, וכך כשאאיר ביום אין בכך כלום. אמר לה, לך, ימנו בך ישראל ימים ושנים.

אמרה לו, אין זו נחמה, שהרי גם בלא המיעוט מונים דברים אלו, כמו החמה שמונים בה תקופות, שנאמר, "ויאמר אלהים יהי מארת בקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולקמים וקמים" (בראשית א' י"ד). אמר לה, לך, יקראו הצדיקים על שמך, שכשם שאתה קרוי "קטן" כך צדיקים קרויים כן, כמו בכתובים, "והיה אם פלה לאכל את עשב הארץ ואמר ה' אלקים סלח נא מי יקום יעקב כי קטן הוא" (עמוס ז' ב'), שמואל הקטן, "וידוד הוא הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול" (שמואל א' י"ז י"ד).

ראה הקב"ה שלא נתיישרה דעתה, אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי, שמיעטתי את הירח. וזהו שאמר רבי שמעון בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חדש, שנאמר בו "ושעיר עזים אחד לחטאת לה' על עלת התמיד יעשה ונסכו" (במדבר כ"ח ט"ו) ובכל שאר שעירים לא נאמר כן, אמר הקב"ה, שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

מתי יצאו הצמחים

רב אסי הקשה, ביום השלישי לבריאה כבר נאמר, "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למיניהו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למיניהו וירא אלהים כי טוב" (בראשית א' י"ב), ואילו בערב שבת נאמר, "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה" (בראשית ב' ה').

והתירוץ הוא, שביום השלישי יצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע, ולא יצאו לחוץ, שהם מתאווים למי גשמים, עד שבא אדם הראשון בערב שבת, ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים, וצמחו. ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

ומעשה ברב נחמן בר פפא, שהיתה לו גינה והשליך בה זרעים ולא צמחו, התפלל וביקש רחמים, בא גשם וצמחו. ואמר, שנתקיים בזה מאמר רב אסי, שהקדוש ב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

השסועה

נאמר בספר דברים, "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגנה וממפריסי הפרסה השסועה" (דברים י"ד ז'). ואמר רב חנן בר רבא, "השסועה" האמורה כאן, בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין ושני שדראות.

וכי משה רבינו קניגי היה [=צד חיות בקניגון] או בליסטרי היה [=מורה בקשת לחיות], ומנין היה בקי בחיות הללו, שאין אדם בקי בהם? מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים.

ואמר רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא, כתוב בספר אגדה שלך את המאמר הנ"ל, שיש בו מילים צחות אלו, "קניגי ובליסטרי", ופרש בה מה הם, צייד, ורובה קשת.

סרני פלשתים ... והעוים

נאמר בספר יהושע, "מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה לפנעני תחשב חמשת סרני פלשתים (א) העזתי (ב) והאשדודי (ג) האשקלוני (ד) הגתי (ה) והעקרוני (ו) והעוים" (יהושע י"ג ג'). פתח הכתוב ואמר, "חמשת סרני פלשתים", והולך ומונה ששה.

וביאר רבי יונתן, שאמנם כל הששה היו פלישתים, אך רק החמישה היו ארונקי שלהם, כלומר חשובים, והששי, אף שזכר בפני עצמו, לא היה חשוב, ואינו בכלל "חמשת סרני פלשתים".

ואמר רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא, כתוב בספר אגדה שלך את המאמר הנ"ל, שיש בו מילה צחה זו, "ארונקי", ופרש אותה, חשובים שבהם.

ורב אמר, שהעוים בני תימן בן אליפז הם, ולא היו מפלישתים, אך רצו להיות כמותם, ולגור עימהם, ולעבוד את אלוהיהם, ולכן התחברו להם, ומכל מקום מאחר שלא היו פלישתים ממש, לא נמנו בכלל, "חמשת סרני פלשתים".

וכן שנינו בברייתא, עוים מתימן באו, ולמה נקרא שמן עוים? (א) מפני שעיותו את מקומם, כלומר יצאו ממקומם הראשון, ועל ידי זה עיותו אותו, שנעשה שומם וחרב. (ב) דבר אחר, נקראו עוים, מפני שאיוו לאלהות הרבה. (ג) דבר אחר, נקראו עוים, שכל הרואה אותם אוחזתו עוית, כלומר רתת וחלחלה. וביאר רב יוסף במה היה מראה שלהם משונה, שיש לכל אחד ואחד מהם שש עשרה שורות שיניים.

מקראות שראויים להישרף והן גופי תורה

אמר רבי שמעון בן לקיש, הרבה מקראות יש, שנראים לקורא תמוהים ומיותרים, וסבור הוא שראוי היה יותר שישרפו ולא היו כתובים בתורה, וגנאי הוא לתורה שהם כתובים בה. ובאמת כולם גופי תורה, ויש לנו ללמוד מהם הרבה, כפי שנבאר בעזה"י, ואלו הם.

א. "והעוים הישבים בחצרים עד עזה כפתרים היצאים מפפתור השמידם וישבו תחתם" (דברים ב' כ"ג).

מה בא הכתוב הזה ללמדנו? ומה אכפת לנו מי ישב שם מתחילה קודם כפתורים? התשובה לכך, שמאחר שהשביע אבילך את אברהם, "ועתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקר לי ולגני ויגנבתי פחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר נרתה בה" (בראשית כ"א כ"ג), לא יכלו בני ישראל לגרש את הפלישתים משם, שהיו מזרעו של אבימלך, ועדיין לא

עברו הדורות שהיתה עליהם השבועה. אמר הקב"ה, יבואו כפתורים, ויוציאו משם את העוים הללו, הם הפלישתים בני אבימלך, ועכשיו שיהיו שם כפתורים, יבואו בני ישראל וכבשום.

ב. "כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֲרָנֹן" (במדבר כ"א כ"ו)

מה בא הכתוב הזה ללמדנו? ומה אכפת לנו שהוא נלחם במלך מואב הראשון? התשובה לכך, שמאחר שאמר להם הקב"ה לישראל, "ויאמר ה' אלי אל תצור את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתו לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער ירשה" (דברים ב' ט'), לא יכלו בני ישראל לכבוש מארץ מואב כלום. לפיכך אמר הקב"ה, יבוא סיחון יוציא משם את מואב, ויבואו בני ישראל ויוציאו משם את עם סיחון.

וזהו שאמר רב פפא, עמון ומואב טיהרו בסיחון, כלומר על ידי שכבש סיחון חלקים מארצם, טיהר את החלקים הללו לישראל שיוכלו לכובשה.

ג. "צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שְׂרִין וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ לוֹ שְׁנִיר" (דברים ג' ט')

מבואר בכתוב הזה, שהחרמון שהיה קרוב לצידונים ולאמורי, בנו עליו אלו ואלו כרכים, זה קרא לו שריון, וזה קרא לו שניר. ולמה נכתבו דברים אלו? מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו, והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל, ללמדך שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם.

ד. "וְאֵת הָעָם הָעֵבִיר אֲתוֹ לְעָרִים מְקֻצָּה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קְצָהוּ" (בראשית מ"ז כ"א)

מה בא הכתוב הזה ללמדנו? ולמה עשה זאת יוסף? התשובה לכך, שהעביר כל יושבי מצרים ממקום למקום לכבוד אחיו, שלא יוכלו המצרים לגנותם ולקרוא להם גולים, כי גם המצרים יהיו גולים כל אחד ממקומו הראשון.

[ויקרא י"א י"ג-י"ט] וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שְׂקָךְ הֵם אֵת הַנֶּשֶׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֶזְנִיָּה. וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָּה לְמִינָהּ. אֵת כָּל עֶרֶב לְמִינֹו. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתְּחֻמָּס וְאֵת הַשְּׁחַף וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ. וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשֶּׁלֶף וְאֵת הַיַּנְשׁוּף. וְאֵת הַתְּנַשְׁמָת וְאֵת הַקָּאָת וְאֵת הָרָחַס. וְאֵת הַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוֹכִיפַת וְאֵת הָעֵטְלָף.

[דברים י"ד י"א-כ'] כָּל צְפוּר טְהֵרָה תֹאכְלוּ. וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעֶזְנִיָּה. וְהָרָאָה וְאֵת הָאֵיָּה וְהַדָּיָה לְמִינָהּ. וְאֵת כָּל עֶרֶב לְמִינֹו. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתְּחֻמָּס וְאֵת הַשְּׁחַף וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ. אֵת הַכּוֹס וְאֵת הַיַּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמָת. וְהַקָּאָת וְאֵת הָרָחַמָּה וְאֵת הַשֶּׁלֶף. וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוֹכִיפַת וְהָעֵטְלָף. וְכֹל שֶׁרָץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ. כָּל עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ.

סימני עופות טהורים וסימני עופות טמאים

כשם שבבהמות ובחיות יש טהורות, שהן מותרות באכילה, ויש טמאות, שהן אסורות באכילה, כך הוא בעופות.

עשרים וארבעה עופות טמאים נזכרו בתורה, ושאר כל העופות טהורים, ולא נתפרשו בתורה סימני העופות, אבל חכמים למדו מהעופות המפורשים בתורה, מה הסימנים על ידם ניתן להבדיל בין הטמאים לטהורים.

ומנו חכמים ארבעה סימנים להבחין על ידם בין עופות טמאים לטהורים.

סימן אחד יש בהתנהגות העוף, והוא סימן טומאה :

א. דורס. והכוונה לעוף שאוחז את טרפו בצפרניו, ומגביהו מן הקרקע.

ורבי אלעזר ברבי צדוק נתן סימן לדבר זה, כל עוף החולק את רגליו, שכשמעמידו על החוט, נותן שתי אצבעות מכאן, ושתיים מכאן, בידוע שהוא דורס.

ושלושה סימנים יש בגופו של העוף, והן סימני טהרה :

ב. יש לו אצבע יתירה. והכוונה לאצבע גבוהה שיש לו אחורי שאר האצבעות.

ג. יש לו זפק. הוא מעין קיבה קטנה באמצע הוושט, בה המאכל מתאסף, לפני שיורד למעינים.

ד. קרקבנו נקלף.

ולהלן בדרך ס"ה אמרו תנאים אחרים עוד סימנים בעופות.

דף ס"א

וכן שנינו בברייתא, שמתוך שנתפרשו שמות עופות טמאים וטהורים, למדנו את סימני הטומאה והטהרה.

מתוך כך שנמנה הנשר בין העופות הטמאים, למדנו בבניין אב, שכשם שהנשר שיש בו ארבעה דברים אלו, (א) אין לו אצבע יתירה. (ב) אין לו זפק. (ג) אין קרקבנו נקלף. (ד) והוא דורס ואוכל. ואמרה תורה שהוא טמא, כך כל עוף כיוצא בו, שיש בו כל סימני טומאה אלו, הרי זה טמא.

ומתוך כך שנתפרש בתורה שתורים טהורים, [שהרי הם קרבים למזבח], למדנו בבניין אב, שכשם שהתורים שיש בהם ארבעה דברים אלו, (א) יש להם אצבע יתירה. (ב) יש להם זפק. (ג) קרקבנו נקלף. (ד) ואינם דורסים ואוכל. ואמרה תורה שהם טהורים, כך כל עוף כיוצא בהם, שיש בו אחד מסימני טהרה אלו, הרי זה טהור.

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.
bekitsur1@gmail.com

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[פתרון לבעלי חשבונות מוגבלים](#)